

DE RIETHEUVEL

DOOR W. 't HOOFT

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

DE RIETHEUVEL

DOOR

W. 'T HOOFT

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

. . . . aan 't poetsen van zijn geweer dat hij met nauwgezetheid
schoonmaakte. blz. 22

HOOFDSTUK I.

Van tobbende jongens en een grappenmaker in de klas.

»Neen, nog niet, wacht, nou eerst hier toe Wim, as jij hem nou aan dien kant tegenhoudt, dan zal ik probeeren, hem er hier uit te lichten. Als ik dan zeg : »één twee drie«, dan laat je dadelijk los ; maar dadelijk hoor, anders ga je zelf mee.«

»Ja, dat begrijp ik ; . . . maar je gelooft toch niet, Hein, dat je hem er daar uitgelicht krijgt gerust niet hij is daar klem gezakt.«

»Vooral niet, als Koos daar met zijn dik buikje op zijn gemak blijft staan kijken. — Jij denkt zeker : »dat gaat goed zoo !« maar je kunt ook wel eens mee aanpakken.«

»Nou nou hou-je kalm, mannetje ! Ik dacht, dat je 't zonder mij wel klaar zoudt krijgen. Ze noemen jou immers niet voor niemendal »sterke Hein« ?«

»Och, houd op met je malle streken en steek je handen uit de mouw ; je ziet toch, waar 't om te doen is ?«

»Mijn handen steek ik alleen 's morgens uit mijn mouw en kijk bij jou steekt er vandaag je elleboog door, kijk maar,« schertst Koos en hij krieuwelt met zijn vinger door een gaatje in de mouw van Hein.

»Nou, zeg is 't uit !« weert Hein af. »Help liever !

Hier toe licht eens mee !« — »Mooi, zoo ja ; toe nou trekken zie je wel, nou schiet hij nog een klein eindje, dan zijn we er ha, daar gaat ie één, twee, drie plons daar ligt ie !«

»Kijk eens ! 't Lijkt wel een bruinvisch ; die duikelt ook met z'n kop naar beneden,« roept Wim.

»Bruin is ie, da's waar !« zegt Koos, »maar een visch of zoo'n plank, daar is toch nog al aardig wat verschil in.«

»Me dunkt dat we dat netjes opgeknapt hebben,« en al sprekend wischt Hein met zijn zakdoek zijn gelaat af, dat nog vuurrood is van inspanning.

»Noem jij het netjes, als je de »schruiven« *) van een anders brug in de sloot duikelt !«

»Nou, ja ! — Maar zoo' bedoel ik het niet. Dat begrijp je ook wel. — 't Werk liep toch glad van stapel, niet ? — En of die planken nu eens een nacht in 't water liggen of niet, daar zullen ze toch zeker niet van bederven.«

»Wel neen ! — dat zeg ik ook. — 'k Heb wel eens gehoord, dat het goed is voor het hout, als het een poosje in 't water ligt.«

»Och, kerels, wat geeft dat nu — kom, de kousen uit en dan gaan we varen.«

— — — — —
Terwijl we de jongens' laten varen, wil ik u vertellen, wie ze zijn en hoe ze daar komen. We moeten dan even met onze gedachten terug. —

't Is Zaterdagmorgen. Pas heeft de klok half tien geslagen en in de hoogste klasse hebben de jongens de leien »v o o r« gekregen, om te beginnen aan de groote deelsommen met de lange staarten ; die zoo dikwijls niet willen »opgaan« !

't Was lief weer. 't Zonnetje scheen zoo vroolijk naar

*) brugplanken.

binnen, dat het meester te warm werd : hij schoof de gordijnen dicht. Maar de guitige zon zocht een scheurtje, waar de gordijnen niet goed aan elkaar sloten, en daar doorheen vlogen fijne, schitterende straaltjes, die neerkwamen op de lei van Koos van Stralen.

»Kris, kras, tik, tak !« nijdigden de griffels. — »Roef !« — alles uit ! — »Dat is nou al de derde maal,« zei Koos zacht tot Hein van Turen, die naast hem zat. — »Komt die van jou uit ?« —

»'k Weet het niet. — 'k Ben nog niet klaar, maar 'k geloof het niet ; 't zijn ook zulke nare sommen.«

»'t Zijn Zaterdagse sommen,« ginnegapt Koos achter zijn lei. — »Mijn moeder zegt wel eens »Zaterdagse jongen« en dan bedoelt ze niet veel goeds !«

Een schaterlach van Hein. Meester kijkt even op en vraagt : »Hein, waarom ben je ineens zoo vroolijk ?«

»Nergens om, meester !«

»Zoo, da's vreemd. Was er werkelijk geen reden voor, dat je zoo hardop lachte ?«

»Ja, meester . . . ik lachte om Koos.«

»Kom, laat ons dan ook eens lachen, of is het de moeite niet waard ?«

»Eigenlijk niet, meester. Hij zei . . . dat . . .« Hein kijkt half-lachend nu eens zijn meester en dan weer Koos aan.

»Nu, wat dan ?«

»Meester, ik zei, dat het Zaterdagse sommen zijn, die we maken,« viel Koos in.

Groote vroolijkheid in de klas.

»Ja, Koos, je hebt groot gelijk. 't Zijn echt Zaterdagse sommen. Maar kom, nu weer bedaard aan 't werk en geen praatjes meer !«

't Werd weer stil. Weer vlogen de griffels over de lei en hier en daar werden de ooren rood van inspanning.

Bij Koos wou 't niet vloten. Hij had er nog maar een

af en de tweede had hij al wel tien keer uitgewischt.

»Wat 'n vreemde meester toch. — Door en door goed. Dat was zeker. Hij had niet eens op hem gebromd. — Hè, wat zongen de spreeuwen op de dakgoot. Die waren maar goed af, die hadden geen deelsommen te maken, die niet »opgingen«. —

»Ga je mee, vanmiddag, slootjespringen?« vroeg Koos opeens aan Hein.

»Ja, jo, schei nou uit,« — »7 van de 10 is drie, 8 van de 12 is 4, 1 leenen, vijf van de 5 is 0, 3 van de 12 is 9, dat gaat 1 maal, . . . lekker, . . . da's de laatste; — allemaal af!« en met een gezicht als een overwinnaar kijkt Hein de klas door.

Er waren er al heel wat klaar. 't Was dan ook tijd. Meester liet de leien doorgeven; daarna werden de sommen op 't bord voorgemaakt en door de leerlingen nagezien. Bij Hein was er niet één fout en Koos had er maar één goed.

»Zie zoo, jongens. — Nu hebben we nog vijf minuten en dan gaan we even naar buiten. Die kan ik nu goed gebruiken, om nog eens te praten met Koos van Stralen . . . of eigenlijk met jullie allemaal. — Hoeveel van die Zaterdagse sommen heb je ook weer goed gemaakt, Koos?«

»Eén, meester!« en knippend met de oogen, de armen stijf in elkaar gedrukt, keek Koos met een angstigen blik naar zijn onderwijzer.

»Da's heusch niet te veel. — Ja, jongen, dat komt er van, als je grappen gaat maken over het werk. Maar zeg me eens, wat bedoelde je toch met dat praatje over »Zaterdagse sommen?«

»Moeilijke sommen, meester!«

»En hoe kwam je daaraan?«

In 't eerst geen antwoord, maar wel wetend, dat het

toch komen moest, erkende Koos, dat moeder wel eens zei : »Zaterdagsche jongen,« en dat zei ze altijd, als hij iets uithaalde, dat ze liever niet zag.

»Juist, dat dacht ik al half en nu wou ons Koosje nog eens aardig wezen op den koop toe, door echte Zaterdagsche sommen ook zoo'n mooien scheldnaam te geven.«

»Maar kom, 't is tijd om naar buiten te gaan. Koos zal wel begrepen hebben, dat ik liever heb, dat hij meer sommen en minder praatjes maakt.«

Op de speelplaats maakten Hein en Koos het plan, den vrijen Zaterdagmiddag te gaan doorbrengen aan 't »Ijzerdraad«.

Wat dat was, zullen we zien, als we ze vanmiddag vergezellen.

HOOFDSTUK II.

't Ijzerdraad. Op den Rietheuvel. Een brandje en een plotselinge vlucht.

De tram van tweeën was nog niet voorbij, toen Koos reeds op de Voorstraat stond, om Hein af te wachten. Daar kwam Wim van den bakker op hem af.

»Moet je vanmiddag geen brood bij de klanten brengen?« vroeg Koos.

»Moeder heeft er niets van gezegd, maar als ik strakjes weer eens thuis ga kijken, zal 't wel zoo wezen.«

»Dus als je niet thuis gaat kijken, ben je er vrij van?«

»Ja, dat wel, maar je begrijpt, dat me dat vanavond niet best zal bekomen.«

»Wat niet, Wim?« zei Hein, die zich bij de twee jongens gevoegd had.

»O, hij zit met 't brood van zijn vader in zijn maag,« schierst Koos.

»Nou, dat zal je dan zeker niet best bekomen. — Maar ik snap het wel. Heeft je moeder gezegd, dat je brood moest rondbrengen?«

»Neen, dat niet, maar«

»Nu, dan is 't immers klaar. Dan ben je toch vrij. Ga vanmiddag eens met ons mee. We gaan naar »'t IJzerdraad.«

»En wil jij dan vanavond mijn plaatsvervanger zijn, als moeder«

»Neen, dat natuurlijk niet. — Maar 't is eigenlijk niet behoorlijk ook, om er zoo stilletjes vandoor te gaan, dat moet ik eerlijk zeggen.«

»Aha, dat is weer iets van Hein. Zijn moeder zegt natuurlijk, dat hij niet mee mag: dat kun je zoo maar op je vingers uittellen,« zei Koos. »En omdat je dan zoo eerlijk geweest bent, mag je thuis blijven.«

»Dat is nog zoo zeker niet,« zei Wim weer.

»En je zei het zoo straks zelf. Als ik thuis kom, dan zal ik wel brood weg moeten brengen.«

»Nou ja, — dat is nu wel zoo. — Maar als ik moeder vraag, of ik vanmiddag met dit mooie weer eens een eindje met jullie mag gaan wandelen wie weet stemt ze dan niet toe en dan was ik toch heel wat meer op mijn gemak. Jullie mogen toch ook weg?«

»Je kunt het doen,« zei Koos, »maar ik geef niet zóóveel voor je kans,« en hij knipte met zijn duim en zijn wijsvinger in de lucht.

»Wacht je dan even, — 'k ben dadelijk terug.«

In een oogenblik was Wim terug. Moeder had gezegd, dat hij moest zorgen, op tijd thuis te zijn; en juist als de

tram den hoek om komt, wandelt het drietal de stoep op naar den dijk.

Recht voor hen uit lag de Fortlaan. Hooge, zware iepen zongen met hun wuivend groen een zoemerig zomerliedje en gaven heerlijke schaduw aan de wandelaars. Rechts was een hooge dijk, en daar achter lag de haven, die ongeveer tien minuten lang was en de verbinding vormde tusschen het »Buitenwater« en de aanlegplaats voor de schepen. Links waren tot in 't verre verschieft slechts weiden te zien, waarin het vee verlangend wachtte op de komst der melksters.

Vlak bij het fort gekomen, sloegen de knapen links af, klimmen over een houten hek, dat een kleine zomerkade afsloot, om ten slotte aan te landen bij een brug, die ten deele afgebroken was. Dat was een zoogenaamde »menbrug«, zooals de boeren die leggen in den oogsttijd.

Op drie zware balken stond een breede plank, die de boeren »schruif« noemen, recht overeind en twee andere planken lagen daarachter.

Hier hielden de drie makkers halt en overlegden met elkaar een heerlijk plan. Die opstaande schruif zouden ze te water duikelen en dan op hun bloote voeten daarop gaan varen door de breede sloot.

Daar hebben we ze ook gezien aan 't begin van ons verhaal en we weten reeds, dat na veel getob het plan eindelijk gelukt was.

»Nu de kousen uit !« Hein was er het eerst mee klaar. Op handen en voeten kroop hij langs den slootkant en haalde de schruif wat naar zich toe, terwijl hij zich, vooroverbukkende, aan het gras vasthield.

Spoedig waren de beide anderen bij hem, doch het duurde niet lang, of Wim zei : »We moesten eigenlijk die andere schruiven er ook in zien te krijgen, dan hadden we elk een schip.«

»Ja,« zei Koos, »da's een goed idee. Gooien jullie dan die andere er maar in, dan houd ik deze.«

»Zeker,« — »dat denk ik ook.« — »Eerst op je gemak het aanzien, als wij tobben, om er deze in te krijgen en dan alles voor je zelf houden.«

»Maar ik heb toch meegeholpen !«

»Toen ik zei, dat je met je dik buikje daar niet behoefde te blijven kijken. — Ja, toen wèl ; — maar eerst toch niet !«

»Nu, ik zal wel een handje helpen. 't Zal met die twee makkelijk genoeg gaan. We zetten onze houtjes er onder en dan wippen we ze van den kant.«

»Ja, ja,« zei Wim, wien 't wel aanstond, alleen een schip te hebben ; »dat gaat gemakkelijk genoeg. We laten het dan evenals op de scheepstimmerwerven van de helling loopen.«

»En dan zullen we gelijk ons schip doopen,« gescheerde Koos. — »'t Mijne noem ik »Juliana«. — »Kijk, daar ligt ze, »de Juliana« !

»Jawel, maar 't mijne moet ook Juliana heeten ; dat vind ik den mooisten naam.«

»O, dat kan. Dan ligt de Juliana I in 't water. Hier hebben we de Juliana II en straks volgt de Juliana III.«

»Mooi, zoo ! Da's afgesproken.«

Toen ze de Juliana III te water lieten, gebeurde er echter iets, dat ze niet voorzien hadden en dat een leelijke streep door de rekening gaf.

Wim had zijn houtje onder de schruif gestoken en nog een laatste zetje was er noodig, om ook zijn vaartuig in het water te brengen. Of het was, omdat ook hij nu schipper zou worden, of omdat hij zich verheugde, dat dit het laatste was van het getob, is niet uit te maken, maar met alle macht lichtte hij aan het houtje, om met één zet de schruif in het water te hebben. Het wilgen-

houtje was echter tegen zoo'n druk niet bestand en nog voordat Wim goed wist, wat er gebeurde, was het stokje doormidden gebroken en schoot hij over de plank heen, op zijn uitgestoken handen voorover in de sloot. Gelukkig bleef hij nog achter de schruif hangen en toen Hein en Koos hem uit zijn benarde positie verlost hadden, barstte de laatste uit in een schaterlach.

»Daar was je nu een echte bruinvisch, Wimpje!«

Wim zei niet veel. Hij streek met zijn handen het water en de modder langs zijn mouwen naar beneden. Nat was hij tot aan de schouders. Hein was bezig, de pet van Wim te redden. Ze dreef midden in de sloot.

De lust tot varen was nu plotseling verdwenen. Wim dacht aan modderige mouwen, aan het gezicht, dat moeder zou zetten, en als hij zoo thuis kwam, en hij was heelemaal niet meer in zijn schik.

»Nu zijn we opeens schipper te voet,« schertste Koos nog, maar hij had geen bijval meer.

Eindelijk zei Hein, terwijl de jongens hun kousen weer aantrokken: »Weet je wat we doen? — We gaan langs het IJzerdraad; dan brengen we op den Rietheuvel wat deek en riet op een hoop, maken een vuurtje en in een wip is dan Wims buis droog. Zoo kraait er geen haan naar!«

Wims gelaat helderde op. Dat was een uitmuntend plan. Hij trok al vast zijn buis uit, stak een stok door de twee natte mouwen en daar ging het naar het IJzerdraad.

»Je zou nu goed voor vogelverschrikker kunnen dienen, Wim,« spotte Koos.

't Was een vreemd gezicht: de witte mouwen van de borstrok neerhangende tot op de ellebogen, scherp afstekende bij het grijze lijfje van de broek, die met drie knoopjes op den rug vastzat. In optocht ging het verder de zomerkade uit, totdat ze bij een stuk weiland kwamen, dat rondom met ijzerdraad afgezet was. In die wei was

een voetpad, dat regelrecht naar den zeedijk leidde, die den oever van het groote buitenwater volgde. Juist achter dien dijk, onmiddellijk tegen de grienden, was de Rietheuvel, die door de werklieden der Ambachtsheerlijkheid niet ver van het fort was opgeworpen. Hij werd gebruikt voor opslagplaats van hout en riet.

't Was er rustig en stil. Zoo nu en dan klonk er de schrille schreeuw van een kievit, of hoorde men het gekwaak van de watervogels, die plotseling uit het riet en de biezen opvlogen, maar dat was ook al, dat de stilte stoorde.

Van uit de verte was het eentonig stampen der groote stoombooten, die den stroom op- en afvoeren, hoorbaar. 't Was een echte plek, om eens alleen, eens vrij, zoo echt vrij te zijn.

Toen de jongens boven op den dijk kwamen, stonden ze plotseling alle drie ademloos stil. Wim legde het hout, waaraan zijn buis heen en weer bengelde, neer en in een oogenblik lieten ze zich op de knieën vallen.

»Zie je ze?« klonk het zacht.

Ja, . . . er zijn er drie. — Wat 'n groote!»

»Of 't! — Dat zijn griendhazen. — Blijven jullie hier, dan zal ik op mijn kousen eens aan den anderen kant er bij zien te komen.«

»Malle jongen! — Blijf hier. Wat zou je er aan hebben? Als ze je in de gaten krijgen, zijn ze zoo weg.«

»Kijk! wat spelen ze leuk. Ze zitten elkaar na. Zie je dien eenen daar zitten met zijn lange ooren omhoog; hij heeft ons zeker al in de gaten.«

»Rrrrrr!» — — — —

Voort, als de wind. Over de breede sloot, wip de griend in. — — — —

Al babbelend waren de jongens op de bestemde plaats aangekomen en zamelden »deek« en riet met wat dor hout,

om een vuurtje aan te leggen. Met armen vol kwamen ze aandragen en ten slotte lag er een heele hoop.

Nu een lucifer. Maar jawel ! Hoe ze zochten, geen van drieën had er een.

Dus alle moeite vergeefs gedaan ? Dat ze ook zoo dom geweest waren, daar niet eer aan te denken. Wel beproefden ze met een paar keien vuur te ketsen, maar dat lukte niet, en toen Koos na veel getob zoo hard op zijn duim sloeg, dat er een »bloedblein« op liep, wierp hij nijdig — driftig — de steenen weg en zei : »Onze meester behoeft me voortaan die praatjes van de Batavieren met hun leven zonder lucifers ook niet weer wijs te maken !«

»Ja, maar die gebruikten vuursteen«, nam Hein het voor den meester op.

»Nou, mij goed ! Vuursteen of niet, ik heb er genoeg van, kijk maar eens !« en hij toonde zijn makkers een leelijke, donkerroode plek op zijn duim.

Wim had ook heel hard zijn best gedaan, maar al had hij nu en dan een vonkje gezien, dat hem eenige hoop gaf, met geen mogelijkheid had hij ze in de rietpluimen kunnen krijgen. Hij was mistroostig onder zooveel tegenspoed.

»Dat je ook zoo dom was, over die schruif heen te schieten,« bromde Koos, zijn bezerden duim in zijn mond houdend.

»Nou, ja ! — Dat doe je voor je plezier ! Is 't nou goed?« verweerde Wim zich.

Hein had de kijvende jongens alleen gelaten. Hij wist, dat in het kleine kreekje, dicht bij, het bootje lag van Gerrit den Boutschieter. Misschien vond hij daar wel, wat de anderen met hun kijven en twisten niet zouden krijgen.

In een wip was hij in het bootje, haalde het klapje onder het voorste bankje open en vond daar slechts een oude jas, die Gerrit waarschijnlijk gebruikte, als hij door regen

werd overvallen. Gelukkig hoorde hij iets rammelen, toen hij het kleedingstuk voor den dag haalde en met een triomfantelijk gelaat voegde hij zich weldra bij zijn makkers, met de zoo vurig begeerde lucifers in zijn opgestoken hand.

Wim was weer geheel gerustgesteld. Nu zou 't wel gaan.

»Ja, ja, nu zijn we weer nieuwerwetsche Bataven! Jongens, wat zou zoo'n Claudius Civilus toch vreemd opzien, als wij hem voorstelden, met deze houtjes een vuurtje te maken,« zei Koos.

»Nou, nou! — Je »vaderlandsche« zit er nog al in vanmiddag,« zei Hein, terwijl hij een aangeschrapt lucifer bij de rietpluimen hield.

»'t Is wat ook. Als ik er niet meer van wist, dan dat Claudius Civilis het zonder lucifers heeft moeten doen, dan zou het al een heel klein beetje zijn.«

»Nou — je behoeft je heusch niet kwaad te maken, hoor Ah — daar gaat ie hoor 't eens knetteren — — — toe maar, nu nog even dat droge riet er op en dan strakjes, als de vlam wat hooger opzet, dat natte deek.«

Weldra dreven dikke rookwolken van den heuvel af en het vuur siste, dat het een lieve lust was, terwijl de jongens een mik maakten van twee stokken, die ze kruiselings boven de vlammen plaatsten. Daar bovenop werd de jas gehangen, die nu wel spoedig droog zou zijn.

»'t Is toch maar gelukkig, dat het bootje van Gerrit niet weg was,« zei Wim, »anders had ik met natte mouwen naar huis gemoeten en dan zou het vanavond nog niet zoo heel goed met me afgelopen zijn.«

»Toch zal je buis wel wat ruiken naar den rook,« zei Hein. »Maar — dat is zoo erg niet; dat waait er wel weer af. — Kijkt eens jongens, wat brandt het lekker,« en met zijn stokje lichtte hij een heele plak deek op, zoo-

dat de wind er vat onder kreeg en het vuur sterk aangeblazen werd.

»Je kunt gelooven, dat zoo'n takkenscheif ook eventjes branden zou!« zei Koos. — »Maar stil eens, — — — Hein — — — daar hoor ik er een!«

De drie jongens hielden zich muisstil: duidelijk hoorden ze voetstappen kraken over het droge riet en nog voordat iemand achter een der schelven zichtbaar werd, was Wim al op zijn buis toegesprongen en vluchtte zijn twee makkers na, die in de richting van het fort het hazenpad kozen.

't Was maar gelukkig, dat ze er gauw vandoor gegaan waren ook. De man, die daar op den heuvel verscheen en weldra stond bij het nog smeulende vuur, was wel geschikt, om hun vrees aan te jagen.

»'t Is Gerrit!« zei Hein, nog hijgende van zijn snelle vlucht. »Ik zag hem om het hoekje komen!«

»Net buiten schot,« viel Koos in. »Hu, is me dat loopen! Ik kan haast niet meer. — Zijn je mouwen nog droog gekomen, Wim?«

»Niet erg. Ze zijn nog een beetje nat, maar ze zullen er thuis toch niets van merken, denk ik.« —

Zoo babbelend over het brandje, dat ze onverzorgd achterlieten, over Gerrit en de mislukte vaarpartij, bereikte ons drietal met het vallen van den avond het dorp. Gelukkig voor Wim, was het nog al druk in den winkel, zoodat moeder Hartman zich niet met haar zoontje kon bemoeien. 't Liep dus na zooveel wederwaardigheden nog kalmpjes af.

HOOFDSTUK III.

Gerrit, de Boutschieter. Een bezoeker, die booze plannen voorstelt.

Bij het smeulende vuur op den »Rietheuvel« stond Gerrit, bij de dorpelingen algemeen bekend onder den naam van »Gerrit den Boutschieter.«

't Was een eigenaardige man. Hij was klein van lichaamsgestalte, min of meer gedrongen. Zijn breede schouderbladen, eenigszins omhoog getrokken, teekenden zich door een paar kale plekken af in de niet meer te herkennen stof van zijn valen jekker. Zijn zwart-zijden pet stond diep in de oogen gedrukt en naar alle kanten kropen zijn weerspannige, grijze haren er onder uit. Zijn broek, vervaardigd van zwart bombazijn, had op de knieën vale plekken en was aan de onderzijde der pijpen van franje voorzien, veroorzaakt door het voortdurend schuren over zijn vuile klompen, die hem tot schoeisel dienden. Buiten den zak van het glimmende vest stak een rood-koperen tabaksdoos en het kromme roer van een tabakspijp. In de hand hield hij een dikken stok van wit-geschild wilgenhout, die aan het boveinde zwart-vuil geworden was, door het menigvuldig gebruik. Getuigde zijn armzalige plunje reeds van groote onverschilligheid, nog sterker sprak dit uit 's mans gelaat. Diepe rimpels ploegden het voorhoofd en de strakke plooi om den grooten mond gaf den indruk van innerlijke verbittering. Borstelige wenkbrauwen overschaduwden de diepliggende, groen-grijze oogen, en een verwarde, stekelige peper- en

zoutbaard gaf den man een nog norscher en onvriendelijker uiterlijk. Daar was niets aan Gerrit, dat niet afstootte, en wel moest hij in zijn leven droeve ervaringen gehad hebben, waar zoo de bitterheid van ziel zich zoowel in zijn houding als op zijn gelaat afteekende. Of was het maar schijn? Was die man van binnen anders, dan hij van buiten leek?

Alle dorpelingen koesterden een heimelijke vrees voor den oude en alle schooljongens waren bang voor hem.

Er gingen ook zulke vreemde geruchten van hem, dat dit geen wonder was. Spookhistories, nachtelijke avonturen, die bij de dorpelingen zoo nu en dan van mond tot mond gingen, vermeldden steeds »ouwe Gerrit« als hoofdpersoon.

Al was veel, wat omtrent den Boutschieter verteld werd, sterk overdreven, een zonderling mensch was hij toch, dat viel niet te ontkennen.

»Satansche jongens,« bromde hij, terwijl hij met z'n groote klompen het vuur uittrapte.

»Ze moeten ook altijd katekwaad uitvoeren, of 't scheelt niet veel.« — »Maar, — was ik in mijn tijd anders! — Vroeger — —» en de gedachten vlogen terug, naar wat nu al lang voorbij was.

Vroeger, ja, toen was hij geen arme broodjager geweest, zooals nu. Toen leefde hij uit den korf zonder zorg. Neen, hij herinnerde ze zich nog levendig, die dagen zijner jeugd, toen hij de spealkameraad was van den »ouden Rentmeester«, die nu reeds lang onder de groene zoden lag, daar ginds bij den grooten kerktoren. En een vreemde lach, die zijn gelaat in nog akeliger plooi deed komen, speelde om den tandeloozen mond, toen hij dacht aan die zwempartij, waarbij de kleeren door den vloed werden meegenomen. Hoe ze toen in een hooiwagen, naakt en wel, naar huis waren gebracht, naar het groote rent-

meestershuis, en hoe hij daar een pakje had moeten aantrekken van zijn kameraad.

»Dat hij nu ook zoo arm was,« en de lippen persten zich nog sterker samen.

»Waarom was alles op de wereld ook zoo ongelijk verdeeld!« —

Met deze gedachten vervuld, wendde Gerrit zich naar de kleine kreek, waar zijn bootje lag, zag dat alles nog in orde was en stapte dan de kleine zomerkade uit, langs het fort om, naar zijn oude woning.

Langzaam kwam de nacht met zijn valen sluier de aarde bedekken. Hier en daar flikkerde reeds een sterretje aan het uitspansel en vaag teekenden de hooge iepen, aan de Fortlaan zich af, tegen den grauwen avondhemel.

De woning van »den Boutschieter« was geen paleis, integendeel, men zou ze in onze dagen voorzien hebben van een bordje, waarop »onbewoonbaar verklaard«.

Groote scheuren in de uit het lood gezakte muren; een rieten dak met groote openingen, waardoor wind en regen vrij spel hadden; een schoorsteen voor de helft afgebrokkeld gaven aan het geheele gebouwtje een voorkomen van grooten ouderdom en diep verval. Aan den Zuid-Westkant stonden twee sterke palen, om te maken, dat de wand daar niet zou instorten.

Sedert den dood zijner moeder, en dat was nu meer dan twintig jaar geleden, woonde Gerrit hier alleen. De oude deur knarste op hare hengsels toen hij binnentrad. Een kleine, staande lamp spreidde weldra een mat licht door het eenige vertrek en wie naar het uiterlijk der woning niet veel van het inwendige verwachtte, werd toch nog in die verwachting overtroffen door wat de werkelijkheid te aanschouwen gaf.

Alles zag er even vervallen en verwaarloosd uit. Op den naam meubelen mochten eigenlijk evenmin de wankele

tafel, met zijn drie pooten, als de vervelooze stoelen, waarvan de biezen uit de zitting tot op den grond neerhingen, aanspraak maken.

In den hoek leunde een klein kastje tegen den muur, waarop een oud wekkertje eentonig tikte. 't Was het eenige bewijs van sieraad te midden dezer armzalige omgeving. Midden op den vloer stond een oude kanonkachel met een groote, platte pijp, waarop een smerige koffiepote, die zijn witte kleur sedert onheugelijken tijd had verloren, door drabbig, vuil-bruin koffiewater, dat er op kleefde. Op den voet van de kachel wat patronen, dienstig voor het groote jachtgeweer, van oud kaliber, dat aan een koperen knop aan de kelderdeur hing. De ruimte onder de platte pijp, van den voet der kachel tot aan den schoorsteen, lag volgestapeld met kort gebroken rijshout en een paar knoestige stompjes, die Gerrit langs den oever had gevonden.

De gescheurde, verweerde ruiten, waardoor het matte licht van de lamp met moeite zocht heen te dringen, waren hier en daar met papier dichtgeplakt.

Een voorwerp, dat we in deze omgeving allerminst zouden zoeken en dat Gerrit dan ook niet zelf had aangeschaft, was de groote Bijbel, vlak voor de ruiten op de tafel. Hij was met stof bedekt en wie weet hoe lang het geleden was, dat de heilige bladen door de vermagerde vingers eener oude moeder met diepen eerbied waren omgeslagen. De Boutschieter las er nooit in en toch . . . wie schimpend of smalend over dat Boek zou gesproken hebben, had in de oogen van den oude een glans kunnen ontdekken, die sprak van ingehouden toorn. 't Was een erfstuk zijner oude moeder, van die moeder, die hem zoo liefhad en die met zooveel smart had gezien, dat haar zoon onverschillig was, voor wat haar het dierbaarste was geweest, dat ze op aarde had be-

zeten. Gerrit achtte het zich aan de nagedachtenis zijner vrome moeder verplicht, »het Boek« te bewaren, ook al kon hij tot op heden nog niet begrijpen, hoe de goede ziel in al die wonderlijke verhalen en geschiedenissen, die hij niet begreep, troost had kunnen vinden, om te midden van zooveel jammer en ellende toch nog tevreden te leven en in hoop op rijke heerlijkheid te sterven. —

Met een ouden, wollen lap, die hij onder den voet van de kachel weghaalde, ging Gerrit, nadat hij zijn sober avondmaal genuttigd had, aan 't poetsen van zijn geweer. Dat was het eenigste, dat hij van tijd tot tijd met nauwgezetheid schoonmaakte.

Waarschijnlijk zou de Boutschieter nog eenigen tijd met de verzorging van zijn vuurwapen voortgegaan zijn, had niet een heftige tik, die harder aankwam, dan de verwerde ruiten konden verdragen, hem doen opschrikken.

De deur knarste en de oude jager kreeg gezelschap.

Zonder een goeden avond, of wat daar maar eenigermate op geleek, stapte een lange, magere man binnen, die zich met een smak op den krakenden stoel liet vallen. Het was Krijn van der Graai, in de wandeling »de Staak« genoemd.

Alhoewel hij veel in houding en gelaat verschilde van den man, dien hij een bezoek bracht, toch was er aan »den Staak« niets, dat ons er toe brengen zou, dien man te vertrouwen. Er zijn menschen, die door hun vriendelijk gelaat, hun open en helder oog reeds op 't eerste gezicht voor zich innemen, aan wie we ons, afgaande op den schijn, gerust zouden overgeven. Niets van dat alles bij den zoeven binnentredene.

Zijn kleeren waren, dank zij de zorgen zijner oppassende vrouw, in heel wat beter gesteldheid, dan die van zijn gastheer. De lange, zwarte jas, wel niet van

de nieuwste snit, maar heel en zindelijk, hing sluik over de smalle schouders. Een scherpe, sterk gebogen haviksnus van flinke afmeting, stond tusschen een paar oogen, waarvan de kleur niet te onderkennen was, ook al sloeg men ze met de meeste oplettendheid gade. De man had de gewoonte zijn oogleden steeds half toegeknepen te houden en dit gaf aan zijn geheele gelaat iets vreemds. Diepe groeven in den omtrek der oogen en de opgetrokken wangen gaven hem dat pijnlijke, dat we soms aantreffen bij menschen, die voortdurend door lichamelijke smarten gekweld worden.

»t Wordt slecht weer, Gerrit; 't Westen zit vol.«

»Dat valt me niet vreemd; 'k had vanmorgen al last van mijn eksteroogen,« was 't antwoord.

»Ja, 't kon vannacht wel eens een onstuimig nachtje worden, en dan is het hier in je oude fort nog zoo lekker niet.«

»Zeg dat wel! Er is wat verschil op de wereld. Wat de een te veel heeft, komt een ander te kort.«

»Ja,« — »ze zeggen, dat de molenaar, die er toch al warmpjes inzat, ook al weer een aardige schuif geërfd heeft van zijn tante.«

»Zoo! — Ja, dat gaat zoo! De een alles en de ander niets. Als je naar je gemoed te werk ging, dan«

»Nou, wat zou je dan?«

»Wel,« en de oude bezon zich even, »dan . . . dan zou je met geweld je portie nemen.«

»Dat zou al heel dom zijn. Dat liep uit op je eigen scha. Je zou met geweld eer verslechteren dan verbeteren.«

»Ja, dat is zoo. — Maar 't is toch miserabel!«

»Zeker, maar wat doe je er aan? 't Eenige zou wezen, dat je op een heimelijke manier probeerde«

»Maar dat zou stelen zijn,« viel Gerrit in.

»Nou ja, wat zou dat. Laatst hoorde ik op een vergadering nog zeggen, dat alle eigendom eigenlijk diefstal is, en met al die eerlijkheid, waarvan de menschen den mond zoo vol hebben, kom je ook niet verder. Armoë lijden en anders niet. Als ik zeker wist, dat het goed uitkwam, zou ik er niets in zien, om de ijzeren kist van den molenaar eens te lichten.«

Gerrit zei niets. Zijn oog viel op den Bijbel en hij dacht aan zijn moeder, die een dergelijk gesprek niet zonder tegenspraak gelaten zou hebben. Hij behoorde niet tot de »fijnen«, maar aan diefstal had hij zich tot nog toe nooit schuldig gemaakt. Daarvan had de gedachte aan »moeder« hem tot nog toe teruggehouden. Wel geloofden de meeste dorpingen niet veel goeds van hem, en dat was Gerrit niet onbekend, doch daaraan stoorde hij zich niet. Hij leefde op zichzelf en omdat niemand hem goed kende, vertelde men allerlei praatjes van hem.

»Zou je 't niet durven wagen, om mee zoo'n fuikje te lichten?« vroeg Van der Graai weer. — »Ik weet precies, waar het mooie kistje staat, en 't is geen duit waard, het weg te halen, zonder dat iemand weet, wie het gedaan heeft!«

Gerrit zei weer niets en »de Staak«, die uit dit zwijgen opmaakte, dat hem het voorstel niet zoo onaannemelijk leek, gebruikte al de kracht zijner welsprekendheid, om den oude voor zijn plan, dat hij ontvouwde, te winnen.

Midden in het met zooveel ijver uiteengezette voorstel, viel Gerrit plotseling in :

»Maar zou je nu werkelijk denken, Krijn, dat ik me daartoe zou leenen? Dan ken je me al heel slecht. Ik neem het heusch zoo nauw niet, maar — — —«

»Nou — — je bent toch anders ook van geen klein geruchtje vervaard, maar ik begrijp je wel. Je durft het zaakje niet aan, omdat je bang bent, dat het mislukken

zal.« — »Maar het was ook maar een gedachte van me — — — wat ik zeggen wou — — — heb je nog wat te scharrelen?»

»Niet veel. 'k Heb deze week bijna geen beestje onder schot gehad, maar ik heb nog een pond of tien paling. Is dat wat voor je?»

»Daar ben je toch zeker ook niet eerlijk aangekomen, wel?»

»Dat gaat je niet aan! Wil je ze koopen, dan kun je ze dadelijk meenemen.«

»Als je er niet te duur mee bent. 'k Moet Maandag toch naar de stad. Misschien is er wat aan te winnen.«

Gerrit haalde uit den kelder een groote, dikbuikige korf en na eenig bieden en loven werden beiden 't eens over den prijs. Met een vuilen zak aan de hand, waaruit men nu en dan een smekkend geluid hoorde, verliet Krijn van der Graai weldra de woning van Gerrit.

HOOFDSTUK IV.

„In de ure der duisternis heerscht het kwaad, als een meester zonder bevelen.”

Krijn van der Graai was maar slecht te spreken, toen hij daar, met het vrachtje paling aan de hand, de donkere Fortlaan uitwandelde. Hij had gedacht, dat Gerrit wel ooren gehad zou hebben voor het plan, dat hij reeds langen tijd had gekoesterd. 't Was eigenlijk maar jammer, dat hij er over had gesproken, want indien hij nog eens in de gelegenheid zou zijn, het booze opzet te volvoeren,

dan zou de Boutschieter nog tegen hem kunnen getuigen. En toch — — wat gaf het eigenlijk? Ze waren alleen geweest en zijn neen was immers zoo goed als het ja van den jager. Bovendien zou hij, als hij alleen het kistje kon weghalen, ook met niemand behoeven te deelen.

Zoo lang had deze man reeds de slechte begeerte naar het geld van den molenaar in zijn ziel gekoesterd, dat hij hoe langer hoe meer gemeenzaam was geworden met de slechte daad, die er elk volgend oogenblik onafscheidelijker aan werd verbonden. Nog eens overrekende hij, al voortwandellende, de kansen voor het welslagen van den diefstal en hoe langer hij dacht en rekende, hoe vuriger de begeerte werd en hoe lichter hem het gevaar toescheen.

Krijn had zijn moeder niet gekend en hare nagedachtenis kon hem niet tot andere gedachten stemmen. Trouwens zijn verstokt gemoed scheen onvatbaar voor zulke indrukken, die den mensch, die het kwade overdenkt, soms plotseling tot inkeer kunnen brengen. Hij was ontevreden en dat niet alleen. Hij had vaak gehoord naar de stem van verleiders, die hem vertelden, dat de rijken slechts leefden om de armen te onderdrukken en dat zij, die zooveel schatten bezaten, deze eigenlijk behoorden te verdeelen onder de armen. »Alle eigendom is diefstal.« Wat wilden ze praten van stelen? Het hebben van zooveel geld en goed, terwijl anderen honger en gebrek leden, dat was diefstal. Was het bij hem thuis ook zoo niet? Zijn vrouw kon soms maar moeilijk rondkomen en wanneer had hij eens een extraatje?

Krijn was aan 't eind van de laan gekomen. Regelrecht liep hij, den zak nog altijd aan de hand, naar de deur van een hoekhuis, waaruit een verward gegons van stemmen naar buiten drong. 't Was het veerhuis, een kroeg, waar menig dorpeling zijn zuur verdiende

penningen in een korte spanne tijds verbraste. We willen hem binnen dit huis niet volgen, al kunnen we er zeker van zijn, dat Krijn zich hier een »extraatje« veroorloofde, dat hadde hij er goed over nagedacht, hem de oplossing had gebracht over het vraagstuk niet alleen van zijne, maar ook van veler armoede.

Wat al jammer en ellende was van uit dit huis, waar vooral des Zaterdagavonds en 's Zondags satan zijn hoogtij vierde, niet reeds over menigeen uitgestort! Niet alleen armoede, maar ook haat en twist, verbittering, kommer en ellende verwoestte zoo menig gezin, waarvan vader zich overgaf aan drankmisbruik.

Ook bij Van der Graai was dit het geval en toen hij even over tien den dijk weer opstapte, droeg hij de paling niet meer bij zich. Nog steeds was zijn ziel vervuld met het ontzettend voornemen en nog meer verward door het gebruik van het vocht, door onze matrozen vroeger vaak aangeduid onder den naam van »couragewater«, had het plan allengs vaster vorm aangenomen. Krijn ging niet naar huis. —

Er viel een dichte motregen, die den weg glibberig maakte, en een dikke duisternis onttrok alles aan het oog. Het was stil . . . niet zoo heerlijk stil, als het soms kan zijn in den kalmen zomeravond als de zon zoo zachtkens ter kimme daalt en de vogels zich ter ruste begeven — — — maar huiveringwekkend stil — — — droefgeestig en somber — — — zoo stil als in de ure der duisternis, wanneer het kwaad heerscht, als een vorst zonder bevelen. Alles zwart — — — van dat diepe, sombere zwart, dat ons angstig maakt.

Daar weerklinkt in de verte een regelmatige stap. »Klap — — — klap — — — klap« — — — en mat klinken de anders zoo heldere slagen van den trouwen klepperman door de dreusende regenlucht heen. Krijn

schrikt er van op. Had hij daar nu bijna een uur in die regenlucht gestaan? Ja, hoor maar: »Elf heit de klok — — de klok heit elf!«

Langzaam stapt Krijn den dijk af en het duurt niet lang, of hij bevindt zich buiten de kom der gemeente, op den zoogenaamden molenweg. Hij wist, dat baas Fransen niet thuis was en dat de zorg voor het huis was opgedragen aan den dooven Hannes, den ouden knecht.

Op 't molenerf aangekomen, wendt hij zich even ter zijde en haalt een kleine ladder onder een afdakje vandaan, dat was vastgetimmerd aan het naastbijzijnde schuurtje. Met groote omzichtigheid plaatst hij dit laddertje tegen den achterkant van het huis, juist tegenover het bovenraam, en klautert dan op zijn kousen geruischloos naar boven. 't Duurt niet lang, of het raam schuift langzaam omhoog en zonder de minste inspanning heeft de dief toegang tot de woning, die hij van binnen net zoo goed kende als van buiten. Schuw glijdt hij voort als een schaduw en als hij in de kamer komt, waar zich de kluis bevindt, die hij indertijd als opperman zelf nog heeft helpen bouwen, dan stelt een snorkend gekuid uit het aangrenzend vertrek hem volkomen gerust: dat kan niemand zijn dan Hannes. De booswicht heeft vrij spel.

In een korte spanne tijds is nu de daad gepleegd. De kelderdeur wordt geopend en slechts even glijdt de dief binnen, om na enkele oogenblikken terug te keeren met een kist, waaraan hij de vracht had, maar die toch niet zoo zwaar was, of hij kon ze op zijn schouder wel dragen. Met vrij wat meer moeite en inspanning wordt de terugtocht aanvaard. Vooral het neerlaten uit het nog altijd openstaande venster is niet gemakkelijk, maar glijdend langs de ladder, den zwaren last met de schouders tegenhoudend, komt »de Staak« beneden. Koel en berekenend klimt hij daarna weer naar boven, angstvallig nauwkeurig

alles naziend, of iets aanleiding kon geven tot ontdekking van den diefstal. Het raam wordt voorzichtig neergelaten en na de ladder weer op hare plaats gelegd te hebben, aanvaardt de booswicht den terugtocht naar het dorp.

Toch durft hij den schat niet meenemen naar zijn huis. Het kon gebeuren, dat de diefstal werd ontdekt. Het lag wel niet voor de hand, want de molenaar zou niet vóór Maandagavond terugkeeren, maar de mogelijkheid was toch niet buitengesloten. Als Gerrit dan aan 't praten ging, dan kon het wel eens verkeerd loopen. Natuurlijk zou de jager niets kunnen bewijzen, maar toch, een huiszoeking zou Krijn niet kunnen tegenhouden en dan zou het verloren zijn. Neen, hij moest met alle geduld en overleg handelen. Na eenig nadenken besloot hij, het geld voorloopig in de kist te laten en dit op een flinken afstand van het dorp te begraven. Later, als allerlei vruchteloze nasporingen de zaak in het vergeetboek zouden doen geraken, dan zou hij zijn slag wel verder slaan. Er was volstrekt geen haast bij.

Een paar uur later was alles achter den rug. Op den Rietheuvel, juist daar, waar enkele uren tevoren de jongens hun brandje hadden gestookt, was nu een ijzeren kist diep onder den grond verstopt, die een waarde in zich bevatte van ongeveer twintig duizend gulden aan allerlei soort van geldwaardige papieren.

Toen Krijn zijn woning binnenstapte, sloeg de klok eenmaal en hij kon voor zichzelf niet uitmaken of het half een, één uur of half twee was. Het plan was gelukt, dat was het eenige, wat zijn donkere ziel verheugde, en binnen niet al te langen tijd, zou hij de bezitter zijn van duizenden. Hij maakte zijn vrouw wijs, dat het pas elf uur was, toen hij thuis kwam. Het goede mensch, dat eerst haar beide kinderen zonder eten naar bed had moeten sturen, omdat de bakker haar op 't eind van de week

geen brood wilde geven zonder geld, was zelf om tien uur naar bed gegaan en van vermoeidheid en ontbering al spoedig in een diepen slaap gevallen. Daar 't meer gebeurde, dat Van der Graai laat thuis kwam, vooral op Zaterdagavond, en hij dan meestal in beschonken toestand verkeerde, hield zij zich, door zijn gestommel ontwaakt, stil, om te voorkomen, dat haar man zich op zou winden en haar zou slaan

HOOFDSTUK V.

De misdaad ontdekt. Vruchteloze nasporingen.

Langzaam gleeed het eerste morgenlicht van den eersten dag der week door den fijnen stofnevel van den nog altoos vallenden motregen.

't Beloofde een trieste Zondag te worden, een van die dagen, die zoo menigvuldig in ons land voorkomen, dat een gezant van een der groote mogendheden, die zijn land ten onzent vertegenwoordigde in den tijd van de Republiek onder den Raadpensionaris Jan de Wit, ons vaderland noemde »het koude, mistige, troosteloze Holland.«

't Was alles nog stil en rustig daarbuiten, want menig-een, die in de week vroeg de veeren verliet, om des te eerder op den akker te zijn, dommelde nu nog wat na : »'t was immers rustdag.«

Tegen kerktijd werd het wat drukker. De hoofdstraat vulde zich zoo langzamerhand met kerkgangers, die zich reeds vóór het luiden naar het kleine pleintje vlak voor

de groote kerkdeuren begaven. Daar werd dan meestal het nieuws van de verloopene week nog eens besproken, daar werd gehandeld over die zaken, die men gewoonlijk op dergelijke verzamelplaatsen van het volk onder handen neemt. Over 't algemeen zijn deze gesprekken van zeer weinig belang, wekken ze een nieuwsgierigheid, die nooit bevredigd wordt, en brengen meer ontstichting onder de kerkgangers, dan dat ze de stemming wekken, die bij de verkondiging van het Woord Gods van zulk een machtigen invloed is.

De rijtuigen der buiten-af-boeren rolden aan en het was aan alles te zien, dat het niet lang meer zou duren, of de tonen der oude kerkklok zouden in golvend gebrom gaan tot ieder, die er willig het oor aan leende.

Vlak voor den tuin, die naast de kerk lag, was een groot ijzeren hek, en hiertegen leunend, vinden we het drietal, dat gisteren middag zoo lustig het vuurtje op den Rietheuvel gestookt had.

»Wel, Wim! — hoe is 't afgelopen?«

»O, heel goed, hoor! — Moeder had het veel te druk in den winkel, om zich met me te bemoeien.«

»Dat trof je dan wel, want droog kunnen je mouwen onmogelijk geweest zijn; daarvoor hebben ze veel te kort boven 't vuur gehangen.« —

»Dat die akelige Gerrit ook kwam. Zeg jongens, ik hoorde laatst vertellen, dat hij tooveren kan, gelooven jullie dat ook?«

»Tooveren?« — — — »Maar Wim, wees toch wijzer. Dat moet je onzen meester eens vragen. Weet je dan niet meer, wat hij daar laatst van gezegd heeft?«

»Nou, ja — — — ik weet het natuurlijk niet. Maar ik heb onlangs nog voor echt hooren vertellen, dat het zijn schuld is, dat Hannes van den molen zoo doof is. Hij moet hem betooverd hebben.«

»Neen, maar die is goed. — Meester zou zeggen : »bakersprookjes«. — Geloof toch niet aan die nalle dingen. Ouwe Gerrit is een vreemde man, en ik zou hem 's nachts aan de Fortlaan liever niet alleen ontmoeten, maar van zijn getoover ben ik net zoo bang als van mijn kleine zus.«

Daar begon de klok al te luiden, maar de jongens stoorden er zich nog niet aan. Ze bleven nog doorpraten over alles, wat ze in de gedachten kwam: over »ouwe(n) Gerrit«, over »doove(n) Hannes« en ten slotte had Wim het zelfs ook al over de groote erfenis van den molenaar. Zijn broer was er deze week aan 't verven geweest in den kelder, en daar stond in een gemetselde kluis een ijzeren kist, zoo vertelde hij.

»Je kunt gelooven, dat daar een aardig duitje in zit.« — »Mijn broer zei tenminste: Dat zou net eens een mooi kisje zijn voor mij, dan behoefde ik mijn heele leven geen slag meer te werken.«

»Laat je broer naar ouwe Gerrit gaan,« schertste Koos. — »Misschien tovert die hem de kist wel in zijn bezit!«

»Nou,« zei Hein, — »die is goed. — Ja, ja, laat de oude dat nu eens probeeren. Als hij hem dat lapte, dan zou ik ook aan zijn tooverkunst gelooven.«

De klok had opgehouden. Reeds klonk door de nog altijd openstaande deur het lieflijk geluid van het orgel, toen onze knapen naar binnen stapten. De koster keek in 't geheel niet vriendelijk, toen hij ze zag gaan, en dat was eigenlijk geen wonder, want de jongens hadden een onhebbelijke gewoonte. Ze wachtten zoo lang mogelijk voor de deur van de kerk en soms midden in den voorzang klonk dan hun stommelend binnenkomen als een stoornis in den dienst, die met zooveel eerbied onder de leiding van den grijzen voorlezer was begonnen. Ze deden dat, om zoo laat mogelijk in, en zoo vroeg mogelijk uit de kerk te zijn, terwijl ze bovendien daardoor in de gelegen-

heid waren, de plaats in het hoekje van de bank te bezetten. Voorwaar, alles behalve edele beweegredenen en het was niet te verwonderen, dat de koster onvriendelijk keek, nu ze weer zoo laat binnenkwamen. De man had reeds meermalen op een middel gepeinsd, om hen die streken af te leeren, maar het kwaad was zoo algemeen geworden, dat hij geen kans zag, met goed gevolg tegen dien verkeerden stroom in te gaan. 't Best zou zijn, dominee's aandacht er op te vestigen : eene waarschuwing van den kansel zou wel helpen. — — — — —

Terwijl in de kerk de gemeente bijeen was onder de prediking van het Woord des Heeren, was Hannes, de molenaarsknecht, tot de ontdekking van den diefstal gekomen. De kist, aan zijne zorgen toevertrouwd, was weg. In 't eerst dacht hij, dat het een droom was : hoe kon 't mogelijk zijn ! Alle deuren waren vanmorgen nog stevig gesloten en de luiken waren vanmorgen nog stevig gegrendeld. Geen vuile voetstap, niet het minste spoor dat aangaf, op welke wijze de dief was binnengekomen. Wel twintig maal in een half uur kroop de doove knecht den kelder in en uit, overal nauwkeurig onderzoekend, of hij niets kon ontdekken, dat hem eenige aanwijzing kon geven. Heete tranen sprongen in zijn oude, trouwe oogen. Meer dan vijf-en-twintig jaren had hij den baas gediend. Als een kind was hij er in huis geweest — — — alles had men aan hem toevertrouwd en nu — — — »wat zou de baas zeggen?» — »Dat hij ook zoo doof was !« — »Misschien zou hij den dief gehoord hebben, als hij dat gebrek niet had !« —

Deze en meer dergelijke gedachten schoten door het verwarde brein van Hannes, die het nu in huis niet meer houden kon. Maar waarheen zou hij zich wenden ? Was zijn baas nu maar thuis — — — en tegelijkertijd kwam

de gedachte — — — hoe vreeselijk zal het zijn, hem te moeten zeggen, dat alles weg is Bange vertwijfeling — — — Maar misschien had de nachtwaker wel hier of daar een verdacht geluid gehoord, of zou hij tenminste kunnen spreken van iemand, dien hij diep in den nacht had ontmoet, zonder dat er bepaald reden voor was, hem aan te houden. Misschien wist deze iets, dat tot een onderzoek zou kunnen leiden, — — — en als — — —, ja als dan de kist vóór vanavond nog eens terecht kwam! Een flauwe hoop verlevendigde de trouwe oogen van den knecht. — — — Misschien — — — misschien — — — en zoo haast hij zich naar de woning van den klepperman.

Even spoedig als de gedachte aan een mogelijk weder vinden was ontstaan, even spoedig werd hem die zoete hoop ook weer ontnomen. De nachtwacht had niemand ontmoet — — — niets verdachts gehoord of gezien — — — 't had den geheelen nacht geregend en 't was erg donker geweest. 't Was juist een geschikte nacht geweest, om zulk een boos opzet te volvoeren . . . » Maar je moet het er zoo niet bij laten,« zei de nachtwaker. — » Wanneer komt je baas thuis?« — Hannes gaf geen antwoord. Hij stond daar als een wanhopige, die nergens meer uitkomst ziet. Zijn ziel was alleen vervuld met de gedachte aan het kostbare pand, dat hem ter bewaking was toevertrouwd en waarvoor hij zoo slecht had gezorgd. En toch — — hij kon er niets aan doen. Zijn overkropt gemoed begon zich ten slotte in korte snikken te luchten en de vrouw van de klepperman, door medelijden gedrongen, nam hem, zoo wezenloos als hij was, mee naar binnen. Daar zat hij weldra op een stoel met het hoofd op de tafel. Zijn gansche lichaam schokte.

»Het beste zal zijn, dat we dadelijk den burgemeester met het gebeurde in kennis stellen. Maar dan moet hij natuurlijk mee,« zei de nachtwaker, op Hannes wijzend.

»Kom, drink nog eens,« en de vrouw klopte Hannes op den schouder. Deze wees haar echter af en zou weer in zijn half verwezen toestand teruggevallen zijn, had de nachtwaker zelf hem niet bij den arm genomen en in het oor geschreeuwd: »Kom mee! — We zullen er den burgemeester kennis van gaan geven.« — — —

Toen de kerk uit was, duurde het niet lang, of iedereen sprak van de brutale inbraak. Bij de baliekluivers, die nooit in de kerk kwamen en die 's Zondags van 's morgens vroeg tot 's avonds laat tegen het ijzeren hek van het grootte Rentmeestershuis stonden te hangen, was het onderwerp een punt van nauwkeurige bespreking. Ook Krijn van der Graai stond daar met geveinsde verwondering te luisteren naar de praatjes. Allerlei vermoedens werden geuit en toen een der omstanders sprak over »ouwe(n) Gerrit« en de mogelijkheid van een complot met »doove(n) Hannes,« omdat het toch onmogelijk was, dat iemand den diefstal alleen had kunnen plegen, zei hij: »Ja, ze zeggen, dat Hannes zoo bedroefd is, maar hoe meer hij te keer gaat, des te beter zal het voor hem zijn. En die ouwe tovenaer,« en Krijn maakte met zijn duim eene beweging in de richting van de Fortlaan, »is ook niet te best te vertrouwen.«

Zoo had ieder er het zijne van te zeggen, doch eenig licht omtrent de mogelijkheid om den dader te vinden, was er 's avonds nog niet, toen baas Franssen terugkwam, die per rijtuig gehaald was.

Burgemeester had reeds enkele dorpsbewoners bij zich ontboden, hij had zelf een onderzoek op den molen ingesteld, doch zelfs de minste aanwijzing langs welken weg de kist ontvoerd was, kon niet gevonden worden. Doove Hannes, wiens verhoor met groote moeilijkheden gepaard ging, vooral omdat hij dikwijls dwaze antwoorden gaf, als hij de vraag niet goed had verstaan, was geheel uit

het veld geslagen. Somber voor zich uitstarend, zat hij in het vertrek, waar de diefstal gepleegd was, telkens de vuisten ballend, dat de nagels krassend langs den pal van de hand gleden.

Den volgenden dag was de officier van Justitie op het gemeentehuis en ieder, van wien men maar in de verte vermoedde, dat hij wist waar de kist gestaan had, werd aan een scherp verhoor onderworpen. In de allereerste plaats Hannes weer. Het vermoeden was gerezen, dat hij deel uitmaakte van een complot. Hoe was het anders mogelijk geweest, zoo zonder eenig spoor na te laten, het booze opzet te volbrengen? De arme man had heel wat te verduren, vooral toen de officier van de veronderstelling uitging, dat hij werkelijk schuldig was. Als een gewond dier, dat zich richt tegen zijn aanvallers, sprong hij op van zijn stoel, en met een onheilspellenden gloed in zijn oogen bezwoer hij, dat hij onschuldig was.

Ondertusschen was het praatje, dat zoo onschuldig door Wim was verteld vóór kerktijd, ook al aan de ooren van den burgemeester gekomen, en ten bewijze dat er ernst met het onderzoek gemaakt werd, moest ook de broer van Wim op 't Gemeentehuis komen, om zijn onschuld aan te toonen, hetgeen hem gelukkig niet moeilijk viel.

Wim werd thuis duchtig onder handen genomen. Hij moest voortaan voorzichtig zijn met zijn kletspraatjes. —

De dorpingen spraken na verloop van enkele dagen niet meer over het geval. De Justitie was onverrichter zake huiswaarts gekeerd en had zij den burgemeester gezegd, toch voortdurend nauwlettend toe te zien, of niet de een of andere kleinigheid aanleiding kon geven tot verder onderzoek, voorloopig was er niets aan te doen.

De politie had een paar malen dooven Hannes midden in den slaap wakker gemaakt, of hij soms in half droomenden toestand iets zou loslaten, dat verband hield met den

diefstal, doch daar was geen verandering in zijn getuigenis : steeds bezwoer hij zijn onschuld.

De burgemeester beleefde in dien tijd moeilijke dagen. Hij had medelijden met Franssen, wiens zaken door dezen diefstal een gevoeligen knak zouden krijgen, maar nog meer was hij ontstemd over zijn mislukt pogen, om den dader op 't spoor te komen.

Het hoofd der gemeente was een geloovig man en dagelijks bad hij om licht ook in deze treurige zaak, doch hoe ijverig hij bij zijn gebed zijne nasporingen voortzette, niets was er, dat eenige hoop gaf. Zou God dan toelaten, dat recht en gerechtigheid werden verkracht en dat de duisternis zegevierde over het licht?

HOOFDSTUK VI.

Wim kent zijn jaartallen niet. Een ontdekking op den Rietheuvel.

»Zie zoo ! — Nu recht ! De armen over elkaar en op de punt, dan gaan we wat geschiedenis doen,« zei meester op een Woensdagmorgen.

»Weet jij nog, Koos van Stralen, waarover ik verleden week verteld heb?«

»Goed ! — Strakjes gaan we daar weer verder, maar eerst moeten de jaartallen een beurt hebben. Is er iemand, die ze niet kent?«

»Ja, meester,« de vinger van Wim ging omhoog : »ik ken ze niet.«

»Zoo, Wim. — Dat ben je toch niet gewoon. Hoe komt dat?«

»k Ben mijn boekje kwijt, meester. Toen ik vanmorgen wilde leeren, kon ik nergens mijn boekje vinden.«

»Ja, jongen. 't Is jammer voor je, maar slordigheid met boekjes kan ik niet uitstaan. Je begrijpt, wat er moet gebeuren. Morgenochtend, vóór negen, kom je even bij me, om de jaartallen op te zeggen, en als je ze niet kent, dan volgt er straf!«

Toen meester ging vertellen, dacht Wim nog eens over zijn boekje. Waar kon het toch gebleven zijn? Alles had hij dien morgen afgezocht, maar nergens iets gevonden. — Moeder zou hem ook zoo maar niet een nieuw boekje laten koopen. — Dat kostte een dubbeltje. Voor een keer kon hij wel eens leenen bij Hein, doch op den duur zou dat toch lastig zijn. Hij vond 't vervelend.

Bij 't naar huis gaan, liepen ze weer met hun drieën naast elkaar.

»Je was er bijna bij, Wimpje,« zei Hein. »'t Scheelde maar weinig.«

»Ja, da's waar, maar als je geen boek hebt, kun je toch niet leeren.«

»Nou ja, da's nog al glad. Maar dan moet je zorgen, dat je 't niet kwijt raakt.«

»Of jij altijd zoo precies bent,« nijdigde Wim terug. 't Was te begrijpen, dat hij niet al te prettig gestemd was.

»Nou, wind je allebei zoo maar niet op,« kwam Koos tusschenbeide. — »'t Kost toch je hoofd niet?« — »Je kunt vanmiddag mijn boekje wel leenen. 'k Heb het nog in mijn zak. Hier — — — jij, met je knappe bol, hebt ze er in een klein kwartiertje in. Maar dan mot je mij zien tobben. Ik kan geen jaartallen leeren.«

»Zoo en jij wist laatst die geschiedenis van Claudius Civilis. — — —

»Och, wat! Dat is toch heel wat anders dan jaartallen pompen, is 't niet?«

Al pratend was Wim bij de deur van den winkel gekomen.

Tegelijk met het rinkelend winkelbelletje klonk zijn stem: »Blijf maar!«

»Goed je best gedaan op school, Wim?« informeerde moeder.

't Schikt nog al, moe. Ik heb mijn jaartallen niet gekend.«

»Zoo, dat ben je toch niet gewoon, is 't wel?«

»Neen, moe! Maar 'k ben mijn boekje kwijt — — — Ik kan er niets aan doen. — — — Als ik geen boek heb, kan ik niet leeren.«

»En wiens schuld is het, dat je boekje kwijt is, Wim?«

»'k Weet het niet, moe,« maar den dreigenden blik van moeder opmerkende, haastte hij zich, er achter te voegen: »'t Zal mijn eigen schuld wel zijn!«

»Ja, ja! — Dat dacht ik ook. Als Wim niet voor zijn zaakjes zorgt, raakt hij ze kwijt, dat is duidelijk. — De meester was toch zeker niet best te spreken over die teekenen van orde en nauwgezetheid, die je met je jaartallenboekje aan den dag gelegd heb.«

»Neen, moe! — Maar ik vind het zelf ook niet prettig.«

»En kun je je niet meer herinneren, wanneer je voor 't laatst dat boekje gebruikt hebt?«

»Neen, moe! Verleden week heb ik er mijne jaartallen nog uit geleerd. Dat is alles, wat ik er van weet.«

»Enfin, dan nog maar eens terdege gezocht. Wat het huis verliest, vindt het huis ook wel weer!«

»En als ik het dan eens niet in huis verloren ben, moe?«

»Dan zul je het er vanzelf niet in vinden en zijn we genoodzaakt, een nieuw te koopen. Maar eerst nog eens ijverig zoeken.« —

Dat viel Wim nog al mee! 't Liep beter af, dan hij zich voorgesteld had. Moeder was toch maar een »echte, lieve« moeder.

We willen Wim niet helpen bij zijn verder zoeken. 't Is een lastig en vervelend werk, vooral als 't lang moet duren en je hoe langer hoe meer er aan moet gaan wanhopen, of je ook vinden zult, wat je zoekt. Burgemeester en politie zouden het ook kunnen getuigen. Hoe lang hadden ze nu al hun vruchteloos zoeken voortgezet, om den dader te ontdekken van den diefstal op den molen, en nog altijd geen spoor.

Terwijl Wim aan het zoeken was, kwam een der buitenwerkers met verhaasten tred de Fortlaan uit. Hij behoorde tot een ploeg werklieden, die in vasten dienst waren van de Ambachtsheerlijkheid en die voortdurend in grienden of aan steenglooingen e. d. hun arbeid verrichten. De man zag er eenigszins ontsteld uit, en 't was hem aan te zien, dat er iets buitengewoons geschied was.

Recht toe, recht aan, ging het naar de woning van den Burgemeester, alwaar hij verzocht, even »mijnheer« te mogen spreken.

Uit den ernstigen plooi op 't gelaat van den Burgemeester, toen hij de korte mededeeling van den griendwerker had vernomen, bleek wel, dat het een ernstige zaak gold. Dadelijk waren hoed en stok bij de hand en haastig voortstappend naast den overbrenger der gewichtige tijding, knoopte hij met dezen een zeer levendig gesprek aan.

»En hoe zijn jullie tot die ontdekking gekomen?»

»Ja, zie je — — meneer de Burgemeester, we zijn bezig met tijwerk. Kijk, zie je — — — da's werk, waarbij — —

»Ja, ja, dat weet ik wel. Je kunt dan alleen werken bij laag water.«

»Krek, Burgemeester. Er is — zie je — een klein mankement aan den dam en daar waren we van-ochtend begonnen — — — —

»Ja, ja, maar nu verder!» dreef Burgemeester er

Daar stond de kist — — — de lang vermiste — — — blz. 42

tusschen, geprikkeld door den langen omhaal van den man naast hem.

»Ja, kijk, nou zit dat zoo, zie je! 't Zal nou denk ik een goed uur geleden zijn, dat we er uitvloeiden, zie je, en toen zeg ik tegen de jongens: »Jongens,« zeg ik, »weet je wat we doen? We gaan naar den heuvel, om onze boterhammen op te eten. Want, zie je, Burgemeester, als je in 't tijwerk zit, dan moet je eten, als er tijd voor is!«

»Ja, ja, en toen?»

»Nou, toen zitten we daar zoo'n beetje onder »het opper« van een takkenschelf en je weet, hoe het dan onder het volk gaat. We krijgen zoo'n praatje en dat liep zoo van 't een in 't ander. Je begrijpt, zie je, als je met zoo'n man of tien bij elkaar bent en er is dan jong volk bij — — —«

»Maar man, wat heeft er dat nu allemaal mee te maken? 't Doet niets ter zake. Kom, laten we nog een beetje doorstappen!«

»'t Gaat anders al hard genoeg naar mijn idee, meneer. — — — Maar, wat ik zeggen wou, — — — het heeft er wel degelijk mee te maken, want als we dat praatje niet hadden gehad — — — maar, om dan kort te gaan, meneer de Burgemeester, ik zei, dat er nog al wat jong volk bij ons is, en die zijn nog wat speelsch uitgevallen. Wij ouderen — — — —«

»Maar mijn goede man, zet nu eens door.«

»Ja, zie je, meneer, nou was ik er juist. We zitten zoo wat te praten over schieten en zoo meer, toen een van de jongens een flobert-geweer liet zien, dat hij gisteren pas gekocht had. 't Was niet, om te stroopen, zie je. Hij had alleen een akte willen vragen, om dezen winter op schadelijk wild te mogen schieten. Van 't eene grapje komen we in 't andere, en 't slot van de historie was, dat we allemaal

eens met dat ding wilden mikken. 't Ging maar met los kruit, dus er was volstrekt geen gevaar bij.«

Burgemeester zei niets meer. Hij kon dien man toch niet uit zijn grooten omhaal van woorden krijgen en wilde hij iets te weten komen, dan moest hij zich het lange verhaal inaar laten welgevallen.

»Toen komt er een op de gedachte, een schietschijf te maken. Een oude krant, die om de boterhammen had gezeten, werd vastgemaakt op een plankje. Dat schijf zou vastgespijkerd worden aan een paal in den grond en dan zou de klucht beginnen. Maar, kijk — — — zie je — — — Burgemeester — — — toen we een kort paaltje met een punt er aan in den grond wilden slaan, wou dat opeens niet verder zakken. We beproefden nog eens en nog eens, totdat we ten slotte de spa in den grond staken en toen ontdekten we de kist. Ziet u zelf maar !«

Onder deze ellenlange redeneering was Burgemeester op den Rietheuvel gekomen. Ruwe, vereelte handen gingen naar de verschillende hoofddeksels en ernstige gezichten richtten zich met verwonderde vraagoogen naar het Hoofd der Gemeente.

Daar stond de kist — — — de lang vermiste — — — die door een spel — — — door een gril in het hoofd der griendwerkers voor den dag was gekomen — — — maar wat nu weer 't akeligste was — — — de inhoud was gevlogen. Toch had men nu eenige nadere kennis. De dief had de kist waarschijnlijk daar begraven, na zich den inhoud toegeëigend te hebben.

Nog dienzelfden avond was weer de Justitie op het Gemeentehuis. Met groote belangstelling nam »de Officier« nota van het verhaal der werklieden. Allen werden aan een scherp verhoor onderworpen, van den Rentmeester af tot den geringsten griendwerker toe, maar al weer vruchteloos.

Gelijktijdig met den Officier van Justitie was ook een inspecteur van politie gekomen, die al sedert jaren met zijn scherp blik en rijke ervaring de Justitie in haar moeilijk werk had ter zijde gestaan.

Nog vóór de avond viel wendde deze man zich tot den gemeenteveldwachter met het verzoek, hem te brengen op de plaats, waar de kist gevonden was.

Op den Rietheuvel aangekomen, overzag hij den toestand. Het gat was er nog, maar de kist was naar het Gemeentehuis gebracht, als een sprekend getuigenis, dat de diefstal werkelijk gepleegd was.

»Is er niet een spade in de buurt, — — — ik wou den grond hier nog wel wat nader inspecteeren?«

»O, zeker, mijnheer,« en het duurde niet lang, of de veldwachter had dicht in de nabijheid een der buitenwerkers opgezocht, die nu den grond omwoelde, die uit het gat gekomen was. Met scherp-onderzoekenden blik sloeg de inspecteur dezen arbeid gade, tot hij zich plotseling voorover boog en een vuilgeworden blaadje papier opraapte.

»Zoek nog eens verder,« gebod hij, toen de vriendwerker zijn spade liet rusten en weldra kwam de helft van een boekje boven den grond. Ook dat nam de inspecteur op, streek het een weinig glad en stak het bij zich. Toen na eenigen tijd niets meer gevonden werd, zeide hij: »'t Is genoeg. Misschien hebben we een klein draadje te pakken. Als we 't kluwen nu maar aan 't rollen kunnen krijgen.«

HOOFDSTUK VII.

Wim in duizend angsten. Hein bevindt zich wel bij den raad zijner moeder.

Den volgenden morgen, even na negenen, was de Officier, die den vorigen avond niet naar huis gegaan was, weer op het Gemeentehuis. Hij had den veldwachter uitgestuurd met de boodschap, den kleinen Wim Hartman uit de school te halen en bij hem te brengen.

Hoe dat kwam?

De inspecteur had 's avonds op den omslag van het jaartallenboekje, dat hij op den Rietheuvel gevonden had, den naam W. Hartman gelezen. Hij wilde nu eens onderzoeken, hoe het mogelijk was, dat het boekje zoo dicht bij de kist gekomen kon zijn.

Moeder klopte juist de winkelmat uit, toen de veldwachter met den kleinen knaap voorbijging. Ze schrok hevig. Driftig schoot ze naar het midden van de straat en met onrust in houding en stem, vroeg ze gejaagd: »Wat is er? — Waarvoor heb je hem uit school gehaald, Perkers? — Heeft hij kwaad gedaan?«

»Och, neen! — Dat niet. — Ik weet het eigenlijk zelf niet goed. De Burgemeester heeft me gezegd, dat ik hem uit school moest halen, om hem in de »Rechtkamer« op 't Gemeentehuis te brengen.«

»Je hebt toch niets verkeerd gedaan, Wim?« en moeder veegde met de punt van haar schort nog eens even over den mond van haar zoontje.

»Neen, moe! — 'k Weet heusch nergens van.«

»Nou, dan zal 't immers wel schikken,« kwam de veldwachter tusschenbeide. »Ze zullen hem niet opeten — — — maak je maar niks ongerust hoor, moeder.«

Dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan. Geen minuut had ze rust meer. — — — Dat was nu de tweede maal — — — eerst de oudste — — — en nu weer de jongste — — — Met een bezwaard gemoed ging ze den winkel in, om aan vader de vreemde geschiedenis te vertellen.

Toen Wim met den veldwachter over de kokosmat liep, in de groote gang van het Gemeentehuis, had hij zijn pet al in de hand. 't Huilen stond hem nader dan 't lachen en zijn hartje klopte hem in de keel. Wat zou 't wezen?

Daar ging de deur aan 't eind van de gang open en de veldwachter schoof hem in een groot, vierkant vertrek. Hoe 't er daar uitzag, kon hij zich later maar moeilijk herinneren. Langs twee kanten van de kamer stond een groot hek en in de ruimte in 't midden was een lange tafel met een groen kleed.

Achter die tafel zaten enkele heeren, waarvan hij alleen den Burgemeester kende.

»Heet jij Wim Hartman, ventje?« vroeg de inspecteur, die met zijn kool-zwarte oogen den kleinen knaap strak in 't gelaat keek.

»Ja — — — meneer,« klonk het angstig-piepend door de kloppende keel.

»Zoo! — En heb jij in den laatsten tijd je jaartallen goed geleerd op school?« — »Maar denk er om, dat je de waarheid zegt, hoor!«

»Neen, meneer. Verleden week heb ik ze niet kunnen leeren, want ik ben mijn boekje kwijt.«

»En waar is dat boekje nu?«

»Dat weet ik niet, mijnheer.«

»Heb je 't niet kunnen vinden? — Zoo! — En hoe lang ben je dat boekje kwijt?«

»Een week, meneer. — Verleden Woensdag heb ik m'n jaartallen voor 't eerst niet gekend.«

»En ben je vóór dien Woensdag ook op den Rietheuvel geweest !«

»Ja, meneer — — — — maar ik heb er heusch geen kwaad gedaan.«

»Zoo, dat geloof ik wel. Kom, maak je nu maar niet zenuwachtig. Wat heb je daar op den Rietheuvel gedaan?« Wim begon te snikken. Hij dacht aan de geschiedenis van de schruiven, aan het brandje, zoo dicht bij het fort, en durfde niets meer zeggen. Hij wist niet, wat hij doen moest. Zijn korte beentjes trilden, zijn vingers klemden zich krampachtig om de pet, die hij ten slotte als een opgerolden pannekoek in de hand hield, en zijn teenen trokken van angst omhoog, zoodat ze kraakten in de schoenen.

De inspecteur kreeg achterdocht en niettegenstaande het tegenstribbelen van den Burgemeester werd de bakker zelf ontboden. Ook de Officier vond het optreden van den jongen vreemd. In 't eerst antwoordde hij flink, maar toen er over den Rietheuvel gesproken werd, was het plotseling mis. Daar zat wat achter. En toch — — — hoe kon die kleine peuter iets te maken hebben met den brutalen diefstal?

Bakker Hartman ontstelde zeer bij het begin van 't verhoor. Het viel den goeden man zoo plotseling op het dak, dat hij niet wist, wat er van te denken. Terwijl hij binnentrad, zag hij zijn huilenden jongen de kamer uitgaan. Van die heele geschiedenis met het jaartallenboekje wist hij niets. Moeder had het niet verteld, om Wim te sparen voor een uitbrander, en noch de Officier noch de Inspecteur werden uit dit tweede verhoor iets wijzer.

Toen de bakker begon te vermoeden, wat er aan de hand was, en voor welke zaak hij ontboden was, werd ook hij zenuwachtig-angstig. 't Was den man niet kwalijk te nemen.

Zijn antwoorden werden verward en de indruk, dien hij op zijn ondervragers maakte, was verre van gunstig.

Ten slotte kon de bakker vertrekken en nadat de deur achter hem dichtgevallen was, zei de Inspecteur: »Iets nader zijn we gekomen. Nu dien jongen nog eens!«

Burgemeester schudde ongeloovig het hoofd.

Een oogenblik later stond Wim weer voor den Inspecteur.

»Vertel me nu eens, met wie ben je op den Rietheuvel geweest?«

»Met — — — Koos van — — — Stralen en — — — Hein — — — van Turen,« hikte Wim.

»Zijn dat schooljongens, veldwachter?«

»Ja wel mijnheer.«

»Ga ze dan halen.« — »Hier, ventje, drink maar eens. Je hoeft zoo bang niet te zijn — — — Als je geen kwaad gedaan hebt, zal geen mensch je deren. — Wanneer ben je op den Rietheuvel geweest?«

»Dat weet ik niet precies meer, mijnheer, maar 't was op een Zaterdagmiddag,« antwoordde Wim, die weer wat op zijn verhaal gekomen was door een grooten slok water, dien hij niet had durven weigeren.

Het duurde niet lang, of naast Wim stonden de beide jongens, met wie hij de schruiven in de sloot geduikeld had.

»Hoe heet jij, manneke?«

»Koos van Stralen, mijnheer!«

»Zoo! En ben jij laatst met je makker op den Rietheuvel geweest, op een Zaterdagmiddag?«

»Ja, mijnheer.«

»En wat heb je daar gedaan?«

Daar zat Koos. 't Wilde er bij hem evenmin uit als bij Wim. Beurtelings werd hij wit en rood, hij knipte met zijn oogen, slikte wel drie, vier maal en bleef zwijgen.

Hein hielp zijn makkers uit de pijn. Hij had van moeder

geleerd, dat liegen slecht is en dat de waarheid iemand nooit kwaad doet. Het kostte hem wel moeite, doch hij bracht het er uit : »We hebben een brandje gestookt, mijnheer !«

»Ja, hoor eens ! Jou vroeg ik eigenlijk niets, dus je hadt moeten zwijgen,« en die barsche uitval deed Hein ontstellen. »Maar goed — — — jij bent Hein van Turen, is 't niet ?«

»Ja, meneer !«

»En je hebt daar op den Rietheuvel een brandje gestookt ?« — »Waarvoor heb je dat gedaan ? Wou je zoo maar eens een vuurtje maken ?«

»Neen, meneer ! — Wim was voorover in de sloot gevallen en toen was zijn jas nat geworden. Die hebben we toen willen drogen !«

Een zucht van verlichting ontsnapte aan den Burgemeester. Hij had medelijden met de drie bengels. Ze hadden nu toch waarlijk al straf genoeg gehad. En 't was nu ook duidelijk, dat ze niet 't minste met de kist te maken hadden.

De inspecteur was echter nog niet tevreden.

»Is die jas nog droog gekomen ?«

»Niet heelemaal, meneer !«

»Hoe kwam dat dan ? Kom vertel nu eens alles wat je weet. 't Is wel niet mooi van je, om zoo dicht in de buurt van het fort een brandje te stoken, maar als het niet erger is, wat je gedaan hebt, dan zal 't wel schikken.«

Hein schepte moed. Hij vertelde alles, wat er gebeurd was en eindigde zijn verhaal met de verschijning van »ouwen Gerrit«, voor wien ze op de vlucht geslagen waren.

»Zie zoo ! — Nu is 't genoeg. Als jij dat nu dadelijk verteld had, was je veel gauwer klaar geweest. Maar nu geen brandjes meer stoken, hoor !« —

Toen ze buiten kwamen, werden de jongens dadelijk opgevangen door den bakker, die blij was, dat hij Wim weer mee kon nemen naar moeder. Wel drie keer vroeg juffrouw Hartman : »Dus je zult niet meer terug moeten komen, jongens? — Heeft die zwarte meneer daar niets van gezegd?«

»Neen, moe! — Toen Hein alles verteld had, mochten we zoo maar weg.« — — — — —

»Gelukkig, dat ze niet vroegen naar de schruiven, Hein,« zei Koos, toen ze bij den bakker vandaan naar huis gingen.

»Ja,« zei Hein, »dan had er nog wat leelijks kunnen volgen, maar als ze er naar gevraagd hadden, zou ik het toch verteld hebben. Moeder heeft toch maar gelijk. Met de waarheid kom je het verste.«

HOOFDSTUK VIII.

**Een goede naam is beter dan goede olie.
De misdaad gestraft.**

»Ziet u nu wel, dat er tusschen dat jaartallenboekje en den diefstal niet het minste verband bestaat?« zei de Burgemeester tot den inspecteur, nadat de jongens vertrokken waren. — »Terwijl ze de jas boven het vuur wilden houden, is het jaartallenboekje er uit gerold. Wel een wonder, dat het niet verbrand is, maar 't zal er van tevoren al uit gerold zijn!«

»Ja, u hebt gelijk. 't Is zooals u zegt, het boekje en de

diefstal hebben niets met elkaar te maken en toch heb ik het spoor. Die Gerrit de Boutschieter, wat is dat voor een man?»

Die vraag was moeilijk te beantwoorden. Het was Burgemeester al vaak gebeurd, dat men hem inlichtingen had gevraagd omtrent personen uit het dorp, die naar de eene of andere betrekking hadden gesolliciteerd, of van wie om de eene of andere reden een getuigschrift werd gevraagd. En was het eene antwoord gunstiger dan het andere, steeds was het nog van dien aard, dat het niet behoefde te gewagen van dingen, die als zware beschuldigingen konden gelden. De meeste dorpelingen leidden een stil en gerust leven, en al had Burgemeester gaarne gewild, dat er wat ernstiger vragen naar schuldvergeving ware geweest, daar had hij als »man van de Wet« niet mede te maken.

Maar er waren er enkelen, die zich geheel buiten de levensgemeenschap der anderen hadden teruggetrokken. Van die naturen, die ons doen spreken van stille wateren met diepe gronden. Tot deze weinigen behoorde ook Gerrit. Niemand kon hem van eenig kwaad betichten. Hij sprak zelden, en als hij 't al deed, gromde hij zoowat tusschen zijn baard, maar — — — overigens, op heeterdaad betrapt, anders dan ter oorzaak van strooperij, was de oude jager nooit. Natuurlijk was dat ook niet in den haak, maar in dat opzicht was hij de eenige niet. 't Gebeurde wel meer, dat een arbeider of boer proces-verbaal kreeg, omdat hij zonder »akte« een haas had geschoten, of zonder »permissie« in eens anders water had gevischt. Dat waren dus nog geen feiten, om »ouwe Gerrit« zoo maar aan te zien voor een booswicht, die nergens voor zou terugdeinzen. En toch — — — had de Inspecteur met de vraag, die hij den Burgemeester deed, gegaan van woning tot woning, hij zou van jong

en oud, van arm en rijk een antwoord gekregen hebben, dat hem wantrouwen jegens den jager zou doen koesteren.

De Spreukendichter heeft eens gezegd : »Een goede naam is beter dan goede olie.« — Hoe dikwijls is reeds de waarheid van dit woord uit den mond van koning Salomo, treffend aan het licht getreden. Gerrit had een slechten naam. De jongens en sommige domme menschen hielden hem voor iemand, die met booze machten in verbintenis stond. Ouwe Gerrit kon tooveren — we hoorden het reeds vroeger — en wie aan zulke bakersprookjes geen geloof sloeg, vond toch de levenswijze van den oude zoo vreemd, zoo geheel teruggetrokken, dat hij ook bij hen in een kwaden reuk stond.

Burgemeester was niet spoedig met zijn antwoord klaar.

»Last hebben we nooit met hem gehad. — Hij is wel eens bekeurd voor een jachtovertreding — — hij neemt het geloof ik zoo nauw niet — — maar, ja, wat zal ik er eigenlijk van zeggen. 't Is een van die menschen, die je niet kunt doorgronden. Hij leeft zoo teruggetrokken, dat —«

»Heeft die man een goed bestaan?« informeerde de Officier.

»Hij is jager — — een broodjager — — ik geloof niet, dat het veel opbrengt. Er is eigenlijk niemand, die weet, waarvan hij leeft — — maar och, zoo'n man alleen — — en dan — — hij heeft al zeer weinig behoeften; een blind paard kan in zijn huis geen scha doen.«

»Zou hij op 't oogenblik thuis zijn?«

»Dat weet ik niet. — Maar dat kunnen we natuurlijk laten vragen. — Zeg, Perkers.«

»Neen, neen, Burgemeester, dat was mijn bedoeling niet. — Ik wou dien man eens opzoeken. We kunnen dan tegelijkertijd zijn boeltje eens inspecteren.«

»Zooals u wilt, mijnheer!«

We woonden reeds genoeg van het verhoor bij, om te begrijpen, dat het onderzoek ten huize van den Boutschieter heel secuur was.

In den aanvang was er niet veel met den verdachte te beginnen. Kort en afgemeten waren zijn antwoorden, en niet onduidelijk sprak het uit zijn gansche optreden, dat hij eigenlijk onverschillig was onder de heele zaak. 't Griefde hem, dat hij weer onder verdenking stond, al zei hij dat niet rechtuit. Als er 't een of ander gebeurd was, dan zag men er hem altijd op aan.

Zeker, als hij wilde, zou hij wel opheldering kunnen geven, maar waarom zou hij het doen? Zelf schoot hij er niets mee op en Krijn zou er door in moeilijkheid komen, want dat die schuldig was aan het misdrijf stond voor Gerrit vast. En wat gaf het hem eigenlijk? Ze zouden bij hem niets vinden. Hij had zich voorgenomen zich geheel buiten het wespennest te houden. Hij wilde er niets mee te maken hebben.

Deze houding zou echter voor den jager noodlottig worden. Door de halve, onverschillige, soms ontwijkende antwoorden, begon de inspecteur achterdochtig te worden. Hij vertrouwde dien vreemden man in 't geheel niet; 't was volstrekt niet onmogelijk, dat hij den schuldige voor zich had.

Plotseling gaf hij een wending aan het gesprek. Hij deed uitkomen, dat het in zijne bedoeling lag, den jager in voorloopige hechtenis te nemen. Wel waren er geen bewijzen, maar de schijn was in alle opzichten tegen den man.

Gerrit begon nu te begrijpen, dat hij uit zelfverdediging zou moeten spreken en met horten en stooten (hij was lang aaneen spreken reeds zoo goed als afgeleerd) gaf hij ten slotte verslag van het gesprek, dat Van der Graai op dien bewusten Zaterdagavond met hem had gevoerd.

»Zie je wel, daar komt de aap uit den mouw,« dacht de

inspecteur. En in plaats dat Gerrit zich met zijn verder praten verontschuldigde, werd bij den ondervrager de meening al sterker en sterker, dat de man niet onschuldig was. Juist deze bekentenis, maar vooral de manier, waarop ze gegeven werd, wekte hoe langer hoe meer achterdocht. Het leed geen twijfel: de oude zocht uitvluchten. Maar dat was niets, ze zouden nu de zaak wel verder afwikkelen. —

We willen die afwikkeling niet op den voet volgen, want dan zouden we u moeten leiden naar een verhoor, waar zooveel mengeling van leugen en waarheid werd gesproken, dat we ons te zeer zouden ergeren. Van der Graai zag nergens tegen op en met zijn geslepen verstand en ongemeene brutaliteit gelukte het hem, de Justitie zoo om den tuin te leiden, dat »oude Gerrit« daarvan het slachtoffer werd. Hij deed het voorkomen, alsof niet hij, maar de jager het voorstel had gedaan, om het misdrijf te plegen, neen, erger nog, toen de zaak voor de rechtbank diende, had hij den onbeschaamden moed, onder eede te bezweren, dat hij met minachting de uitnoodiging van den jager van de hand gewezen had.

Terwijl dit getuigenis werd afgelegd, klonk plotseling uit het bankje der beklaagden een schellen kreet. Gerrit zakte ineen. Een wit schuim kwam hem op de blauwe lippen en een der gerechtsdienaren schoot toe. Het duurde slechts kort. De wild-rollende oogen kwamen tot rust en het verwrongen wezen van den stuiptrekkenden lijder hernam zijn vorige gedaante. — »Hij liegt — —« siste het tusschen de op elkaar geklemde tanden.

Van der Graai ontstelde niet, en veelbeteekenend zag hij den rechter aan, als wilde hij daarmede zeggen: »Ziet ge 't nu wel?«

Gerrit werd veroordeeld en aan de getuigen werd dank gebracht, niet in 't minst aan Van der Graai, dat hij er

het zijne toe bijgedragen had, om tenminste den schuldige zijn straf niet te doen ontgaan.

»Een goede naam is beter dan goede olie!« Het huisje aan het einde der Fortlaan stond sedert dien tijd ledig. De Burgemeester had het laten sluiten en zoo nu en dan gluurden de jongens, die bijna alle Woensdag- en Zaterdagmiddagen aan het »Binnenwater« waren, angstig naar binnen. 't Was immers de woning van den ouden toovenaar, het spookhuis! En dan zagen ze den ouden Bijbel liggen, vlak voor de gescheurde ruiten. De spinnen hadden er hun web reeds in alle richtingen over gespannen. En ze rammelden aan de deur, of wierpen steenen door den afgebrokkelden schoorsteen.

HOOFDSTUK IX.

In de gevangenis. Wat, onder de leiding des Heeren, de nagedachtenis aan een goede moeder vermag.

»De meeste menschen hebben een verkeerden indruk van de gevangenis,« schreef niet lang geleden iemand, die als prediker onder de gevangenen zijn gansche leven had gearbeitet, en hij voegde er bij, dat dit ook niet vreemd was.

We denken bij het woord gevangenis aan een donker, vunzig kot, waar bijna geen licht doordringt en waar ratten en muizen vrij spel hebben. Droog brood en onrein water, rammelende ketenen en dergelijke dingen meer vervullen ons met afgrijzen voor een plaats, waarvan we weten, dat ze niets herbergt dan boeven, niets dan menschen, die zelfs voor den duivel niet vreezen. En toch — al is een

gevangenis geen paleis, wie ze aanziet voor een hol, vervuld van jammer en ellende, heeft er een verkeerden kijk op.

Wel is dit waar, dat in de strafgevangenis veel menschen zijn, wier leed en ellende zoo groot is, dat wij er ons slechts een flauwe voorstelling van kunnen vormen, maar de behandeling der gevangenen is volstrekt niet van dien aard, dat ze 't minder zouden hebben dan een dier. Het eten is er tamelijk goed en voldoende, er wordt gezorgd voor voldoende verschooning, en vele gevangenen ontvangen in de cel hun eerste lees- en schrijfles.

Elke gevangene zit in een cel, die een nummer draagt, en hij, die er in woont, heeft zijn naam afgelegd. Men noemt hem alleen bij zijn nummer. Zoo was het ook gegaan met Gerrit. Hij leefde daar nu reeds enkele dagen en hoewel hij in een soort vertwijfeling was vervallen, zoodat hij uren achtereen zitten kon met het hoofd naar den grond gebogen in volslagen onverschilligheid, hij had het in de gevangenis in menig opzicht beter dan in zijn vervallen woning. Hij behoorde tot de gedweën onder de tallooze ongelukkigen, die zich onder het groote koepeldak bevonden. Hij misdroeg zich nooit, zoodat hij ook nooit naar de strafcel gevoerd behoefde te worden, om door water en brood of door boeien kalmer gestemd te worden. Een enkele maal kreeg hij bezoek van een prediker, die een gesprek met hem trachtte aan te knopen, hetgeen tot op heden totaal mislukt was. Gerrit bleef doof voor alle vragen en zelfs op de gewone vragen naar naam, beroep en woonplaats gaf hij geen antwoord.

Zoo verliepen dagen, die tot weken en weken, die tot maanden aangroeiden. Het eenige tijdverdrijf, dat de oude jager had, was het uitrafelen van oud tricot-goed om er poetskatoen van te maken. Hij deed het machinaal. Altijd in dezelfde houding en steeds met onverstoorbare kalmte. Verscheidene malen had hij gehoord, hoe tegen den wand

van zijn cel nu eens van deze en dan weer van die zijde geklopt werd, doch hij had daarop nooit eenig teeken van leven teruggegeven. Als een onschuldige uit de maatschappij verstooten vond de oude hier die gedwongen eenzaamheid, die hij onder de menschen had gewild, maar nooit had kunnen verkrijgen. Toch ging er bij den gevangene meer om, dan men uit zijn doen en laten vermoed zou hebben. Juist door die volkomen afzondering vermenigvuldigden zich de gedachten in zijn binnenste. Hij was al oud en waarschijnlijk zou hij z'n zware straf hier niet meer uitdienen. Nu en dan vlogen z'n gedachten terug naar de zonnige dagen zijner jeugd en tranen vulden soms de sombere, van allen levensgloed beroofde oogen, als hem in deze eenzaamheid het beeld zijner moeder voor oogen kwam.

»Als ge weten wilt, of een zondaar werkelijk geheel verstokt is, breng dan zijn moeder bij zijn hart,« heeft eens een onzer beroemde predikanten gezegd, »en als hij dan geen teeken van leven meer geeft, — ja, dan durf ik niet zeggen, dat hij dood is — — maar dan is hij zeker ver weg, tenminste als hij een goede moeder gehad heeft.«

Oude Gerrit had een goede moeder gehad en vaak was het hem, alsof ze daar voor hem zat, den Bijbel op hare knieën. In zulke oogenblikken was hij weemoedig gestemd en scheen het, alsof in zijn hart, dat tot nog toe zoo koud en onverschillig was, een beter levensbeginsel geboren werd. Doch het duurde meestal niet lang. Als hij dacht aan het onrecht, dat hem was aangedaan, vloekte hij hen, die hem veroordeelden.

Op een keer kwam de gevangenisbezoeker weer bij hem. Meestal bleef deze slechts kort, al achtte hij zich verplicht, zijne bezoeken regelmatig te herhalen. Reeds vele malen had hij den oude gevraagd, of hij misschien iets voor hem kon doen, doch nooit eenig antwoord ontvangen. In den

laatsten tijd had hij de gewoonte, om een kort gebed te doen, terwijl de gevangene bleef voortgaan met zijn arbeid, en dan weer te vertrekken.

Hij hoopte, dat er toch nog eens een tijd zou aanbreken, waarop hij iets meer van het vroegere leven van dezen merkwaardigen man zou vernemen, al vreesde hij, dat die tijd nog verre was. Toch had hij misgezien. Juist deze tijd van strenge afzondering had den Boutschieter door de weldadige leiding des Heiligen Geestes gegeven, wat hem noodig was: de gelegenheid om tot zichzelf in te keeren en zich ongestoord te wijden aan overdenkingen, die in hem iets beters zouden doen geboren worden.

't Was 's morgens een uur of negen, toen de godsdienstleeraar de cel binnentrad. Vriendelijk als altijd groette hij bij 't binnenkomen en het ontging hem niet, dat de oude wat zenuwachtiger aan zijn tricot plukte, dan hij van hem gewoon was. Hij wilde nog eens zijn uiterste krachten inspannen, om wat los te krijgen, en met een vertrouwelijk tikje op den schouder vroeg hij deelnemend: »Het zal u toch wel moeilijk vallen, oude man, het leed, waaronder gij gebukt gaat, zoo alleen, zoo heel alleen te dragen? — Hebt gij nooit eens behoefte gevoeld, uw nood of uw ellende aan anderen mede te deelen?«

De oude zuchtte diep. Hij had wel willen spreken, maar 't was hem nu onmogelijk. Telkens slikte hij den brok, die in zijn keel al hooger steeg, weer weg, maar hij kon geen woorden vinden. 't Was of hij niet meer spreken kon.

»Gij kunt hier met mij gerust eens vertrouwelijk spreken. Ik heb al zoovelen gehoord, die hun zonden tegen mij hebben uitgeklaagd. Weet gij wel, arme man, dat het zoo weldadig aandoet, als men zijn schuld en zijn smart eens aan anderen vertelt. Dat geeft wat lucht en ruimte. Toe,« en de stem van den prediker klonk nu bijna smeekend, »och toe, vertel me eens, wie ge zijt en wat ge waart.«

Het bloed steeg den gevangene naar het hoofd, dat nog dieper op de borst zonk, en heete tranen persten hem door de dichtgeknepen oogen en biggelden langs den grijzen baard. Zijn lippen trilden van inspanning om toch een woord te kunnen uitbrengen, maar het was hem onmogelijk.

»Als ge dan niet zeggen kunt wat u deert, wil het dan schrijven,« drong de godsdienstleeraar. Hij wist bij ervaring, dat het sommigen gemakkelijker valt, hunne zonden te beschrijven dan ze met name te noemen. Wilt ge me dat beloven? — Ik zal den cipier vragen, of hij u een stuk papier en een potlood wil geven. Dat zal hij wel toestaan. Ik kom dan vanmiddag nog eens hooren,« en door korte snikken onderbroken klonk een vurig gebed in de cel uit den mond van den oprechten man, die reeds aan zoovele »gevangenen en gebondenen« het heerlijk evangelie der genade Gods had mogen brengen.

De Boutschieter schreef niet best en stelde nog slechter en toch — — het briefje, dat 's middags den leeraar wachtte, was welsprekender dan menig meesterstuk van taal en stijl. 't Bevatte o zoo weinig! Niets van een onschuldige veroordeeling — — niets van dat alles, dat wij er op zouden verwachten. Met vele taalfouten en groote letters stond er op: »Ik had een vrome moeder en die heb ik bespot.«

Daarmee was de sleutel gevonden tot het hart.

In het gesprek, dat nu volgde, en dat met horten en stooten werd gevoerd, vertelde de Boutschieter van zijn moeder, van zijn eenzaam leven en van zijn Bijbel, die hij thuis nooit had aangeraakt en waarnaar hij nu zulk een vurige begeerte had. Toen hij zweeg over de oorzaak van zijn komen in de gevangenis, roerde zijn bezoeker dit even aan, doch de smeekende oogen van Gerrit zagen hem aan en zacht zeide hij: »Laten we daar niet over spreken. Ik

heb de straf verdiend, alleen omdat ik de nagedachtenis mijner moeder heb onteerd.«

Later kwam de leeraar dagelijks terug en door de stille overdenkingen in de eenzame cel kwam het nieuwe levensbeginsel bij Gerrit voortdurend tot meer vastheid en klaarheid. Dat hij daarbij geleid en voorgelicht werd door zijn geestelijken verzorger kunnen we ons zeer goed begrijpen.

Maar reeds te lang toefden we met onze gedachten binnen deze kerkmuren. We moeten nog eens terug naar het huisje op den Rietheuvel, naar het stille dorpje, waar niemand wist, dat »ouwe Gerrit«, die z'n naam had verwisseld voor een nummer, nu en voortaan een nieuwen naam zou mogen dragen, waarover de engelen in den hemel zich verheugden, omdat die naam was ingeschreven in het Boek des Levens.

HOOFDSTUK X.

Als een wrak op de golven.

't Liep tegen 't laatst van October. De herfst was reeds voor de helft achter den rug en de dorre bladeren stoven soms ritselfend omhoog als de Noord-Westenwind ze voortzweepte.

Alles in de natuur begon zoo langzamerhand te versterven, en het weer, dat zich een heelen tijd goed gehouden had, was in de laatste dagen onstuimig geworden.

Reeds enkele dagen dreven sombere, zwarte wolken over

het land en nu en dan viel de regen in stroomen neer. De wegen waren slecht en de velden langzamerhand doorweekt geworden. Het vee was nog buiten, maar reeds hier en daar hoorde men de boeren zeggen, »dat ze van 't jaar wel vroeg naar binnen zouden moeten«. 't Was vooral voor de melkkoeien slecht en nergens vonden de dieren een droog plekje meer, om op hun gemak te herkauwen. Toch zong nog iedereen het liedje van verlangen. Als het vee op stal komt, kost het dadelijk veel geld, en zoolang het in de wei nog te houden is, knoopt men den eenen dag aan den anderen vast, totdat ten slotte de zuinigheid de wijsheid bedriegt.

Met felle vlagen woei de wind uit het Noord-Westen en wakkerde aan tot een storm. Zwiepend bogen de takken der wilgen tot vlak bij den waterrand. Lies en riet aan den oever van het »buitenwater« werden in den drassigen modderbodem neergezweept. Het griendhout sloeg rammelend door elkaar en de dorre takken uit de hooge iepen aan de Fortlaan vielen krakend naar beneden.

't Was een ruwe avond. Hoor! Daar ging een schoorsteen, die met donderend geraas neerstortte op de pannen, en daar rammelde een ruit, die niet te vast meer in de lantaarn stond. Flap — — uit was het licht.

Het water, daar buiten op de rivier, spatte schuimend omhoog. Hooge golven joegen snel achter elkander voort, zoo snel, dat ze over de geheele lengte wit-kuifden. Hoog opspattend stortten zware zeeën met donderend geraas tegen de bazaltkeien, waarmede de oever bedekt was.

Het bleeke maanlicht en de kleine, flikkerende sterretjes straalden zoo nu en dan hun licht door een scheur in het dichte wolkengordijn. Doch dit duurde slechts even. Dan was het weer donker. —

Toch is er nog iemand, die zich in dezen bangen avond de Fortlaan uit waagt. Zie, daar is hij. — Hebt ge hem

herkend in het korte oogenblik, dat het een weinig lichter was. Niet? — 't Was Van der Graai. Zeker heeft hij weer iets kwaads in den zin. We kunnen hem niet volgen in dit woeste weer. We moeten met onze gedachten eenigen tijd terug.

Toen Gerrit weggevoerd was, had Van der Graai zich hoe langer hoe meer op zijn gemak gevoeld. Niet de minste verdenking kon meer op hem rusten, nu de Justitie volgens haar oordeel den schuldige onschadelijk gemaakt had.

In den loop van den tijd had »de Staak« al eens een der weinige bankbiljetten, die in de kist zaten, aangesproken, doch de effecten had hij tot nog toe onaangeroerd gelaten. Hij had ze in een sigarenkistje begraven in het kleine schuurtje, dat achter zijn woning lag. Hoe langer ze daar zaten, hoe meer de booswicht tot de overtuiging kwam, dat hij er eigenlijk niets aan zou hebben. De vermiste papieren waren grootendeels aan de Justitie bekend, daar baas Franssen de rekening van den notaris had overgelegd, waarin de stukken alle met name genoemd waren. De dief begreep wel, dat aan alle effectenkantoren en wisselbanken zulk een lijst met namen van de geldswaardige papieren was toegezonden en dat hij dus achter het net zou visschen, om ze te verzilveren. Neen, ook al maakte hij zich met den buit uit de voeten, hij zou er nooit mee voor den dag kunnen komen, zonder gevaar te loopen gevat te worden, dat begreep hij wel.

Reeds had hij er, in een bui van goedwilligheid, die ook bij den meest verstokten zondaar zoo nu en dan voorkomt, aan gedacht, het geld weer op den molen terug te bezorgen, doch — — als hij zich dan weer voor den geest bracht, hoe deze hem eigenlijk het bezit van het geld had ontroofd, door openbaarmaking van de lijst, dan vervulde dezelfde, bittere ontevredenheid zijn sombere ziel: als hij

er niets aan had, de molenaar zou het dan evenmin hebben.

Toch had hij er nog niet toe kunnen besluiten, de papieren te vernietigen, en al peinzende, was ten slotte in het hart van dezen boozen man een plan gerezen, zoo gemeen en duivelsch, dat alleen de verbeeldingskracht van een schurk als hij was, het vermocht uit te denken.

Hij zou de papieren gaan verbergen in de woning van »ouden Gerrit«. Dat was zoo moeilijk niet, want het huisje was zoo bouwvallig, dat het binnenkomen hem daar gemakkelijk zou vallen. Later zou hij dan naar een gelegenheid omzien, om op zeer opvallende wijze de gelukkige vinder te worden van den schat en onder voorwaarde van een rijke belooning, den molenaar in het bezit stellen van zijn verloren geld.

De onderneming was weer gewaagd. Was hij geen getuige geweest in de beruchte zaak, dan zou het nu niet moeilijk gevallen zijn, ze op deze wijze tot een oplossing te brengen, doch nu — — hoe licht zou men er toe komen, hem weer te gaan verdenken. Oude Gerrit had nooit bekend en de mogelijkheid was niet uitgesloten, dat »de oude« en Krijn van plaats omwisselden, als deze laatste zet werd beproefd, maar — — als hij 't liet zitten, wist »de Staak«, dat hij nooit iets zou krijgen. Voortgesleept door een onstuimigen hartstocht om geld te bezitten en vertrouwend op zijn geslepenheid en zijn radheid van tong, begon »de Staak« hoe langer hoe minder vrees voor de uitkomst te koesteren. Hij had er zich de vorige maal toch ook uitgered; erger kon 't toch niet worden, en met die eigenaardige lichtzinnigheid, die dikwijls het kenmerk is van menschen, die in het uitvoeren van hun booze plannen zoo nauwgezet te werk kunnen gaan, glipte ook Van der Graai over het bezwaar heen. Hij zou het geld in de woning van Gerrit verbergen.

We hebben hem dien donkeren avond reeds met deze

bedoeling de Fortlaan uit zien gaan. 't Was een uitstekende gelegenheid om zijn plan uit te voeren. We willen hem niet volgen, want het is een gevaarlijke tocht. Al sterker en sterker wordt het doffe bruisen van het water daarginds in de verte. Ook in de haven rijst het snel. De groote schepen, die gereed liggen om suikerbieten te laden, steken hoog boven den wal uit. Als het zoo doorgaat, loopt de buitenpolder gevaar en dat zou om dezen tijd van het jaar een groote ramp zijn. Niet alleen, dat het water dan de huizen binnendringt van de menschen, die aan de buitenzijde van den dijk wonen, en daar veel vernielt, maar hoeveel vee zal er niet kunnen verdrinken! Bijna alles is nog buiten.

De storm woedde voort uit alle macht. De slooten in de weiden waren gezwollen tot breede stroomen en hier en daar waren de bruggen niet meer te vertrouwen.

De nachtwaker vond den toestand te ernstig, om er de bevolking niet van in kennis te stellen. Vele dorpelingen waren nog op, doch enkelen, die reeds vroeg ter ruste gegaan waren, moesten gewekt worden, en weldra klonk het angstig-kleppend geluid van de noodklok over het dorp. Hier en daar begonnen reeds de boeren met hunne knechts elkaar op hun klotsende klompen na te loopen, om het vee uit de weide te halen. Spoedig was de gansche bevolking op de been.

Ziet, daar wordt reeds een troep vee het dorp ingedreven. Die zijn achter den dijk en dus voorloopig veilig. Telkens komen nieuwe troepen aan, wier angstig geloei boven het stormgebulder uit klinkt.

Ondertusschen spoelen reeds allerlei voorwerpen tegen den buitendijk aan. Hier drijft een varkenshok, ginds weer een losse, uit elkaar geslagen brug, terwijl op sommige plekken reeds een paar verdronken koeien worden opgemerkt. —

Van der Graai had de woning van den Boutschieter niet

kunnen bereiken. Hij deinsde terug, toen hij zag, hoe het water reeds op sommige plekken over de zomerkade liep. Op zijn terugtocht ontmoette hij de boeren, die hun vee in veiligheid trachtten te brengen en om den verkeerden indruk weg te nemen, dien hij door zijne aanwezigheid in de Fortlaan op dit late uur zeker zou wekken, voegde hij zich plotseling onder hen, met den uitroep: »Hier jongens, hier — — ik heb al geprobeerd ze er uit te krijgen, maar ze zijn teruggelopen. Help eens even!« Van der Graai liep de brug over, die reeds aan het drijven was en een der boeren riep: »Jongens, laat ze maar. De kade loopt al — Terug — of we verdrinken allemaal — komt naar den dijk — — er is nu toch niets meer aan te doen. — —« »Krijn — — kom terug — —« »De brug drijft weg — — kom.«

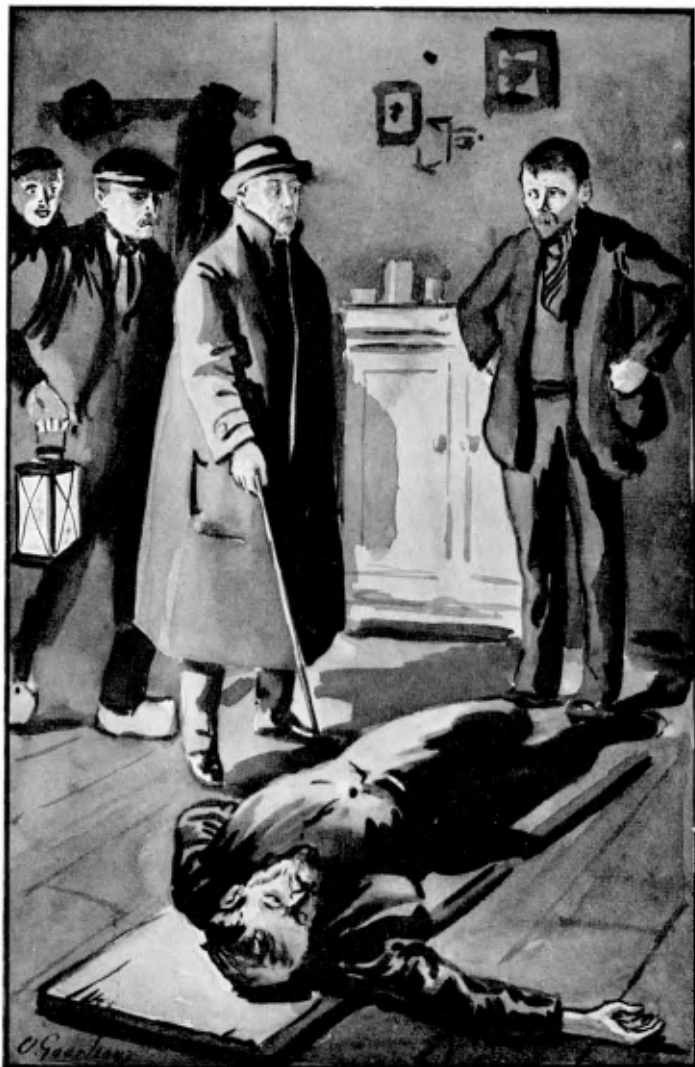
Doch of Krijn niet hoorde, of dat hij door bovenmatigen ijver een goeden indruk op het volk wilde maken, hij kwam niet terug en toen allen op den dijk waren, werd hij gemist.

Wat was er met hem gebeurd? Bij de brug gekomen, was deze reeds aan 't drijven gegaan en nog bijtijds had hij zich kunnen vastgrijpen aan een hek, dat omver geslagen, nog met een touw aan een paal vastzat. Door den sterken stroom van het nog steeds binnendringende water, was ten slotte het touw, dat niet al te best meer was, losgerukt en zoo was Van der Graai aan het drijven gegaan.

Toen het water weer begon te zakken, daar de eb was ingetreden, dreef hij voort, over de altijd nog onstuimige baren in de richting van den onmetelijken waterplas. In den beginne had hij gehoopt op redding — — hij had immers de boeren nog hooren schreeuwen. — Maar ze bleef uit.

Een rilling liep door de leden der omstanders, toen de boeren op den dijk vertelden wat er gebeurd was. Ze waren tot aan de knieën nat en met veel moeite hadden ze den dijk kunnen bereiken.

»Ja, jongens,« zei de veerman. »Daar is niets aan te

„Hebben jullie nog niet de eerste hulp aan dien man verleend? Toe, pak eens aan!“ blz. 67

doen. 't Is zoo donker, dat je geen meter voor je uit kunt zien en het stormt zoo hevig, dat er aan geen redden te denken valt.«

»Ja,« viel de Burgemeester in. »Bovendien kan het best gebeuren, dat de ongelukkige reeds verdronken is.«

»Als hij geen hek of brug te pakken heeft kunnen krijgen, is dat wel zeker, Burgemeester,« was het antwoord van den veerman.

Het hek dreef ondertusschen voort met den booswicht, die zoo plotseling in doodsgevaar verkeerde. De stroom voerde hem voort, altijd verder, naar de wijde zee. Dat hij een wissen dood tegemoet ging, stond voor hem vast. Wie zou hem kunnen helpen? — — Door koude en afmatting verlamd, zouden weldra de handen, waarmee hij zich nu nog krampachtig aan het hout geklemd hield, moeten loslaten en dan — — ja, wat dan? Dan de dood — — en de oogen knipten nog sterker samen, het hoofd, dat telkens overspat werd door het kokende water, trilde bij deze ijzingwekkende gedachte — — de dood — — dan zou het uit zijn met zijn leven van diefstal en bedrog — — dan zou hij terecht staan voor een rechter, dien hij niet bedriegen kon — — —.

Van der Graai voelde, dat zijn kracht bezweek en dat het zoo niet lang meer duren kon. Zoo goed en zoo kwaad het ging, haalde hij het losgerukte touw, dat nog altijd aan het hek zat, naar zich toe. Met inspanning zijner laatste krachten was het hem gelukt, zich er mee vast te sjoeren. Kort nadat dit gebeurd was, trad een toestand van verdooving in; en weldra lieten de vingers, die zoo krampachtig om het hout geklemd zaten, los — — het hoofd zakte achterover en ten slotte lag het bovenlijf van den booswicht languit op het hek. Telkens sloegen zware zeeën over het lichaam heen, dat nu één geheel uitmaakte

met het wrakhout, waaraan het zat vastgebonden. Het gelaat was marmerableek geworden. — — Zoo speelde de wind zijn spel zonder mededoogen. Nu eens op den hoogen rug van een gladden waterheuvel en dan weer neergestooten in een golfdal, dobberde daar de man, wiens ziel nog kort geleden vervuld was met booze toekomstplannen en die nu naar het uiterlijk reeds verloren was, ook al klopte het leven nog in zijn aderen. 't Zou niet lang meer duren en dan — — dan zou er een booswicht minder op deez' aarde zijn, dan zou gebeuren, wat reeds zoo menigmaal geschied is, — — dan zou het einde daar zijn van een goddelooze, waarvan ons de Schrift zegt: »De nagedachtenis der goddeloozen zal vergaan.«

Maar neen, de Heere had het anders beschikt; en waren de toegelopen vrouwen reeds aan het jammeren en klagen over de arme bloedjes van kinderen, die met hun wanhopige moeder op het Gemeentehuis waren gelaten, omdat men ze niet naar huis had kunnen krijgen, straks zouden ze verbaasd de handen ineen slaan, over het wonder, want dat mocht het toch wel heeten, dat Van der Graai voor 't eerst na zijn redding de oogen weer had opgeslagen.

De Heer is zoo wonderlijk in Zijne wegen en zoo vaak buigt Hij onze gangen om en om, zoodat we zoo geheel anders uitkomen, dan we vermoed hadden.

Toen »de Staak«, die door den veerman met zijne knechts opgepikt was, op een plank werd binnengedragen, dacht men niet anders, of hij was dood. Een donkerroode streep, die van de slapen vervloeiide tot een wazige bloedkleur over het bleeke gelaat, het druipnatte lichaam, dat daar zoo koud en roerloos neerlag, en waarvan geen enkel teeken van leven uitging, het maakte diepen indruk op de omstanders.

Daar kwam de dokter. — »Hebben jullie nog niet de eerste hulp aan dien man verleend? — Toe, pak eens aan!«

»'t Zal niet meer helpen, dokter. — Zie eens,« en de lamp een weinig naderbij houdend, wees de veerman op het verwrongen gelaat. —

»Ja, maar dat zegt niets. Dat zal wel erger lijken dan het is. — Toe, help maar even.«

De armen en beenen werden nu heen en weer gezwaaid, het lichaam werd gewreven en duurde 't ook lang, ten slotte sloeg Van der Graai al kreunend even de oogen op, om ze terstond weer te sluiten.

Bij nader onderzoek bleek, dat de drenkeling ernstige kwetsuren had opgedaan en al was de mogelijkheid niet uitgesloten, dat hij een weinig opknapte, toch achtte de dokter volledig herstel onmogelijk. Voorloopig oordeelde hij directe opname in het ziekenhuis noodzakelijk en reeds den volgenden morgen werd »de Staak« per rijtuig op kosten der Gemeente vervoerd. Dat zijn vrouw sedert dien vreeselijken nacht en nog lang daarna in moeilijke omstandigheden verkeerde, laat zich denken. Ze had niet eens afscheid kunnen nemen, want de uitgeputte krachten van haren man lieten het niet toe. Het armbestuur zorgde zoo veel mogelijk, dat ze geen gebrek leed, en menig dorpsgenoot stak haar uit medelijden wat toe, doch al lenigde dit haren nood, het schrijnend wee in hare ziel werd er niet door weggenomen.

HOOFDSTUK XI.

**Waarin de waarheid van Gerrits getuigenis
aan het licht komt.**

In het veerhuis waren de doorweekte kleeven van den drenkeling, waarin zich nog altijd het pak bevond, dat Krijn had willen verstoppen in het huisje op den Rietheuvel, in een hoek achteloos neergeworpen. Niemand had er meer naar omgezien.

Toen de vrouw 's morgens bezig was, den boel wat aan kant te doen, nam zij het goed op en liep er mee naar buiten, om het op het hek voor hare woning wat te laten drogen. Nieuwsgierig naar den inhoud van den buitengewoon dikken binnenzak, tastte zij met de hand er in en haalde het pakje er uit, waaromheen zeer zorgvuldig een linnen kruisband was geslagen.

Hier en daar was het stuk grijs papier, dat om de effecten heen zat, stuk gegaan en wie zal hare verbazing schetsen, toen ze bemerkte, dat ze daar eigenlijk een pak met geld in de handen had. Het was den veerman in zijn bedrijf als kroeghouder niet slecht gegaan en de vrouw, die zelf effecten in de kast had, ontstelde niet weinig over hare vondst, die ze dadelijk op waarde wist te schatten. Allerlei gedachten schoten haar door het brein en dat Van der Graai aan den diefstal op den molen niet vreemd was, stond op dit oogenblik, nu zij het overtuigende bewijs van zijn schuld in handen had, voor haar vast. Maar wat zou ze er mee doen?

De eerste gedachte, die in haar opwelde, was slecht. Was het niet mogelijk dit geld te behouden? De vrouw van Krijn wist blijkbaar niet, dat hij het in bezit had, want

anders zou ze 's nachts wel om de kleeren van haren man gekomen zijn — — maar »de Staak« zelf — hij leefde nog — — hij moest eens tot inkeer komen en dan — — neen, het was te gewaagd.

Maar om het zoo maar af te geven, daartoe kon ze evenmin besluiten. Ze zou er met haren man over spreken.

Deze wilde niets met »die gemeenigheid,« zooals hij het noemde, te maken hebben, en toen de vrouw het pak wilde losmaken, nam hij het haar driftig uit de handen met den uitroep: »Wees toch wijzer, m'n lieve mensch! — Je zou je er deerlijk aan branden. Je weet toch, dat het een Justitiezaak is, en dat »ouwe Gerrit« er voor zit. — Als er wat uit gemist wordt, en dat zal het wel, dan zou je het nog op je dak kunnen krijgen. — Ik moet er niets van hebben. Ik ga het bij den Burgemeester brengen.«

De veerman trok een andere jas aan en bracht het doorweekte pak papier met het natte bundeltje kleeren op het Gemeentehuis. Daar gaf deze ontdekking niet weinig opschudding. Dadelijk werd er beslag gelegd op de papieren en toen onder getuige van den molenaar, die inmiddels ontboden was, en van de secretaris de papieren werden nagezien, bleek het, dat alle stukken nog in orde waren. Alleen het bankpapier, waarvan de molenaar het juiste bedrag niet kon opgeven, was er niet meer bij te vinden. De molenaar was niet weinig in zijn schik met de ontdekking en Burgemeester dacht aan een oogenblik der openbare terechtzitting, dat hem altijd een huivering door de leden joeg, zoo dikwijls hij het zich herinnerde. Dat oogenblik, waarop de Boutschieter door een aanval van waanzin getroffen, had uitgeroepen: »Hij liegt.« — 't Zou toch achteraf eens moeten blijken, dat de jager onschuldig was! Wat zou dat gelukkig — — maar toch — — wat zou het tevens vreeselijk zijn!

We keeren nog eens terug naar de gevangenis.

Door den Geest des Heeren gewerkt, was daar in het hart van den onschuldigen gevangene dat leven begonnen, dat »gevangenen« vrij maakt en dat »gebondenen« spreekt van losmaking en van verlossing.

Op het kleine kistje in de cel van Gerrit lag een Bijbel, hem door den godsdienstleeraar bezorgd, en al was er veel, dat hij niet verstond, dit eene was hem zeker geworden, dat er ontferming en genade is voor den zondaar, die zich met oprecht berouw des harten geeft onder de leiding van des Heeren Geest.

Weldadig kon het hem zijn, als hij mocht uitschreien den dorst naar levensgemeenschap met dien Heiland, over Wiens wonderen hij vroeger zoo ongeloovig het hoofd had geschud, en bij den 42sten Psalm was de bladzijde reeds zwart geworden, door de vele malen, dat de knokige vingers de woorden van dit lied hadden gevolgd. Oude Gerrit las niet best — het ging woord voor woord — en altijd hardop — maar als hij kwam aan dat gedeelte: »Maar de Heere zal des daags Zijne goedertierenheid gebieden en des nachts zal zijn lied bij mij zijn, het gebed tot den God mijns levens,« dan liepen zijne gedachten de woorden vooruit. Zeker, ook hij »ging in het zwart vanwege des vijands onderdrukking«, doch het was een lichte, een voorbijgaande verdrukking. »De hoop op God« deed hem herleven, doch niet met het verlangen naar zijn woning op den Rietheuvel. Neen, door zijn gedwongen kluizenaarsleven was hij er toe gekomen, afstand te doen van al wat anderen op aarde begeerlijk is; er leefde een stille hoop in zijn hart, dat het in den raad des Heeren over hem besloten zou zijn, dat dit leven, zooals het hier was, ontbonden mocht worden, opdat hij zou kunnen ingaan in »het huis des Vaders« met zijn vele woningen.

Door den leeraar, met wien hij zeer vertrouwelijk om-

ging en die in zijn arbeid niet weinig was gesterkt door deze wending in het leven van den gevangene, een wending, waarvoor hij God vurig had gedankt, was er reeds meermalen op aangedrongen, om iets naders te weten van de eigenlijke oorzaak, waarom Gerrit gevangen genomen was.

Deze had een antwoord echter voortdurend ontweken en eerst toen het bleek, dat zijn bezoeker dit opvatte als een gemis aan schuldgevoel, was hij er toe gekomen alles te vertellen.

Met medelijden vervuld begon nu de prediker te spreken over middelen om de onrechtmatige behandeling ongedaan te maken, doch hiervan wilde de gevangene niet hooren.

»Neen, spreek mij daarover niet! Ik heb geen begeerte meer, deze cel te verlaten. Deze plaats is mij heilig geworden en ik wensch van harte, ze eens te verwisselen met een plaats in het Koninkrijk mijns Vaders. Ook al zou mijn onschuld blijken, ik zou slechts met moeite dit huis kunnen verlaten.«

»Wonderlijk!« — zoo mocht voorzeker de prediker dit gedrag noemen. Een gevangene, neergezeten binnen de muren van een kerker, die zich zoo vrij en ongebonden gevoelde, dat hem de eenzame cel een heilig toevluchtsoord geworden was. — En toch — bij al dat wonderlijke lag er iets in, dat niet deugde. Zag de oude er tegen op, weer het werkelijke leven in te gaan? Was hij misschien bevreesd, dat hij in zijn oude omgeving verliezen zou, wat hij hier uit de hand des Heeren had ontvangen? Dan was het ook nog niet, zooals het behoorde te zijn.

Toen de bezoeker over deze dingen sprak, kwam echter de ware reden voor den dag. Indien het mogelijk ware, dat Gerrits onschuld werd bewezen, dan zou het hem niet zoo licht vallen, teruggeplaatst in de maatschappij, zijn leven van volkomen overgave en zelfverloochening voort te

zetten. Bij den oude was door een misplaatste zucht naar een werkelijk heilig leven, de begeerte ontstaan een kloosterleven te leiden, waarbij hij door voortdurende strenge oefening van zichzelf der wereld volkomen afgestorven zou zijn.

De prediker bracht hem onder 't oog, dat dit een verkeerde gedachte was. God had de menschen geplaatst in het leven, ieder in zijn eigen kring en omgeving, opdat ze elkaar tot een hand en een voet zouden zijn op den weg naar het eeuwig Sion, doch niet opdat ze, eigen deugd en gerechtigheid zoekende, zich zouden onttrekken aan de gemeenschap met anderen.

Eens was er, zoo vertelde de godsdienstonderwijzer, ook zulk een man, die door strenge kastijding van zijn lichaam en door een heilig kloosterleven, den weg des levens zocht te vinden, doch hij kwam bedrogen uit. En wellicht was hij met al zijn zoeken verloren gegaan, zoo niet des Heeren Woord hem het ontdekkend licht had geschonken. »Door het geloof alleen zult gij zalig worden en niet door de werken, opdat niemand roeme.«

Al voelde de oude niet geheel, wat zijn onderwijzer hem door dit gedeelte van Luthers geschiedenis had willen leeren, toch werd het hem na verscheidene verdere gesprekken, maar vooral door het licht, dat God hem schonk, door de voortdurende lezing van Zijn Woord duidelijk, dat hij te veel zag op zich zelf. Anderen tot een hand en tot een voet — — neen, dat kon hij binnen deze kerkmuren, waar hem elke gemeenschap met zijn medegevangenen ontzegd was, niet zijn.

Zoo groeide het leven steeds krachtiger in hem, en moest zoo nu en dan het snoeimes een wilde rank wegnemen, en deed dat hem een korte wijle pijn, hij nam toe in kennis en in wijsheid.

Op zekeren keer kreeg de Boutschieter in zijn cel een bezoek, dat hij allermint verwacht had en waarover hij later met groote aandoening kon spreken.

Juist in dezelfde dagen, waarin Van der Graai in het ziekenhuis lag, was Burgemeester door een briefwisseling met den godsdienstleeraar in kennis gekomen van de bekeering van Gerrit in de gevangenis, en toen eenige dagen daarna het bewuste pakket met effecten in de brandkast der Gemeente was gesloten, om het als bewijsstuk te doen dienen bij de verdere afwikkeling der zaak, die hij hoe langer hoe minder begreep, besloot Burgemeester den oude zelf eens op te zoeken.

't Was een ernstig oogenblik, en toen Gerrit getuigde van het heil, dat hij gevonden had door het geloof in den Heere Jezus Christus, werden de oogen van Burgemeester vochtig. Hoe geheel anders had hij het zich voorgesteld. Hij vermoedde wel, na wat hij van hem gehoord had, dat de Boutschieter in woord en wandel een ander mensch geworden zou zijn, doch deze ontmoeting overtrof zijn stoutste verwachting. Met geen woord repte Gerrit over het onrecht, dat hem aangedaan was, zelfs geen zacht verwijt omtrent de vergissing, die begaan was door de Justitie en waaraan de Burgemeester, al was het ook onwetend, mede schuldig stond. Niets van dat alles. Het gelaat spiegelde de blijdschap der ziel af en de sombere blik van vroeger had plaats gemaakt voor een oogopslag, waaruit de vreugde des harten sprak.

Toen Burgemeester zich wilde verontschuldigen met de belofte, dat de zaak spoedig opnieuw onderzocht zou worden en dat de Boutschieter in vrijheid zou komen, antwoordde deze: »Indien het mocht zijn, dat de schuldige hier in deze cel door Gods genade het licht mocht ontvangen, dat ik uit 's Heeren hand ontving, hoe dankbaar zou ik zijn; doch wat mij aangaat, het is mij beter de

vrijheid der kinderen Gods te genieten terwijl ik in het oog der menschen een gekerkerde ben, dan gevangen in de strikken des Boozen voor 't oog der menschen onschuldig te zijn.«

Toen Burgemeester vertrok, stond het bij hem vast, dat de Boutschieter onschuldig was. Hoe roerend had hij gesproken over het onrecht, dat hij zijn moeder had aangedaan, door haar te bespotten om hare vroomheid. Hoe was hij zich bewust, voor het heilig oog des Heeren niet te kunnen bestaan. Was hij schuldig geweest aan den diefstal, hij zou het ook in deze ure beleden hebben, doch geen woord was er over gevallen, dan alleen dit eene, dat hij hoopte, dat de werkelijk schuldige tot inkeer mocht komen en evenals hij zijn zonden in den kerker zou belijden.

HOOFDSTUK XII.

Het einde van Van der Graai. Een heerlijke levensavond.

Toen de zaak opnieuw in openbare terechtzitting behandeld werd, was het onmogelijk alle getuigen, die er bij noodig waren, ter plaatse te hooren.

Van der Graai lag neer op het bed, waarvan hij niet meer zou opkomen. De inwendige kneuzingen waren van dien aard, dat hevige koortsen daarvan het gevolg waren.

De zusters hadden geen gemakkelijken patiënt in hem. Zelf wetende, dat hij aan de bekomen kwetsuren zou moeten sterven, verlangde hij naar het einde van een leven, dat hem niet gebracht had, wat hij er eens van hoopte. Kwam iemand tot hem met een woord van troost en bemoediging,

dan wees hij hooghartig af. Dat was voor hem niet noodig. Het leven had voor hem geen waarde meer, slechts de dood zou er straks een eind aan maken en dan — — wel, dan was alles uit.

Doch zoo was hij alleen in zijn helderste oogenblikken, in die oogenblikken, waarin de koorts een wijle haar ondermijnend werk staakte. Waren die voorbij, dan ijelde hij en sloeg allerlei wartaal uit, waarin de ijselijkste vloeken en verwenschingen elkaar afwisselden. Voortdurend was hij dan bezig met de gedachten, die kort vóór de overstroming zijn ziel zoo geheel in beslag genomen hadden.

Aan zijn vrouw en kinderen dacht hij ook zelfs in zijn heldere oogenblikken niet meer. Alle menschelijk gevoel scheen door den woesteling uitgeschud. Toch zou hij, vóór hij uit dit leven scheidde, nog een zware beproeving moeten doorstaan. Kort voordat voor de tweede maal de rechter zijn vonnis inzake den diefstal zou uitspreken, moest Van der Graai nog eenmaal worden verhoord, en hoewel de dokter vreesde voor de gevolgen van een langdurig onderhoud, dat waarschijnlijk toch niets nieuws zou brengen, de Officier van Justitie was niet van zijn plan af te brengen. Hij moest, al was het slechts enkele minuten, nog eens de twee menschen, die hij in het gerechtsgebouw een vorige maal bij elkaar had verhoord, in elkaars gezelschap brengen.

't Was een vreemd tooneel, waarvan de beschrijving moeilijk is, omdat in die weinige minuten meer op te merken viel, dan men in uren zou kunnen weergeven.

Woest rolden de oogen van den lijder op het bed van den een naar den ander. Zijn vuisten balden zich op het dek tezamen en er sprak alleen spijt en berouw in zijn hoonende woorden over het feit, dat zijn spel van leugen en bedrog aan het licht was gekomen.

Hoe geheel anders was het optreden van den Bout-

schieter, die daar leunend op z'n stokje, z'n ziel met medelijden vervuld, hem wees op het heil, dat hij had gevonden. In 't geheel geen verwijt, doch alleen de vurige bede, zich toch te bekeeren van de booze wegen en het oog te richten op den Heiland van zondaren, die zelfs den moordenaar aan het kruis in de laatste uren zijnen zegen nog schonk. De Officier liet hem begaan. Zijn taak was afgelopen; het rapport kon nu naar waarheid worden opgemaakt. Toch was het ook den man der wet vreemd temoede, toen hij het getuigenis van den onschuldig veroordeelde hoorde. Hij wist, dat een oprecht Christen alle wraakgierigheid en nijd zoekt af te leggen, doch dat iemand, die zoo behandeld was als deze, zóó zou kunnen spreken, had hij zich tevoren moeilijk kunnen indenken. De dokter maakte een eind aan het onderhoud, door te zeggen, dat de tijd, dien hij uiterlijk toegestaan had, verstreken was. Op dit oogenblik wendde de Boutschieter zich naar het bed van Van der Graai en met iets weemoedigs in z'n stem zeide hij: »Nu Krijn! — Je hebt het gehoord, ik mag niet langer bij je blijven. Moge de Heer zich over je ontfermen — — denk er aan, dat ook ik slecht was — — maar dat Hij mij aangenomen heeft, toen ik Hem zocht — — Hij zoekt het weggedrevene — — wil je me de hand nog geven — —.«

Daar schoot de dokter toe. »Dat zou ik niet van hem vergen — hij zal z'n hand moeilijk kunnen bewegen —.«

»Gerrit, ik ben slecht geweest — — ik heb niet aan je verdiend, dat je me hebt opgezocht — — maar ik bid je, wil het me vergeven,« en met moeite werd een vermagerde hand uitgestoken, die dadelijk zacht en teer door den oude werd aangevat.

»Mijn vergiffenis schenk ik je van ganscher harte, maar denk er vooral aan, dat meer noodig is. Waar ik je vergeef, hoeveel te meer zal de hemelsche Vader het doen!«

Van der Graai zuchtte diep, en er kwam een traan in het oog, toen hij Gerrit zag vertrekken. Een heelen tijd bleef hij rustig liggen; toen wendde hij zich om en vroeg aan de zuster of ze eens wou schrijven aan zijn vrouw.

Tegen den avond nam de koorts weer in hevigheid toe en begon de lijder te ijlen. Nu eens zag hij een man, die hem grijpen wilde, en had de zuster moeite, hem in het bed te houden, en dan weer vouwde hij biddend de handen en prevelde onverstaanbare woorden. — —

Aan zijn verzoek om aan zijn vrouw te schrijven was door de zuster voldaan, doch het had alleen dit gevolg, dat de arme daardoor eerder kennis had van het overlijden van haren echtgenoot. Toen ze 's morgens aan het ziekenhuis kwam, hoorde ze het. Kort na den heftigen koorts-aanval was hij bezweken.

Na de terechtzitting, die gehouden werd enkele dagen nadat het lichaam van Van der Graai reeds ter aarde besteld was, werd de Boutschieter voor goed uit de gevangenis ontslagen. Aan den molenaar werd het pak, waarom nog altijd hetzelfde grauwe papier gewikkeld zat, teruggegeven, terwijl er de lachende opmerking bijgemaakt werd, dat hij het voortaan wel beter bewaren mocht.

De vrouw en de kinderen, die onverzorgd achterbleven, werden door het Armbestuur opgenomen onder de vastbedeelden en door uit werken te gaan, verdiende de weduwe er nog het een en ander bij.

Oude Gerrit had bij zijn terugkomst het bouwvallige hutje in de nabijheid van den Rietheuvel niet meer kunnen betrekken. In dienzelfden nacht, waarin Van der Graai had getracht het geld in de woning te verbergen, was het door het woeste geweld van de aanrollende golven weggeslagen. Daarmee had de oude jager alles verloren, wat hij bezat, en bleef hem niets over, dan zich ook tot het Armbestuur

te wenden. Deed hij het met smart, hij móest — — doch vóór hij er toe overging, gebeurde er iets, dat een heele verandering zou geven.

De molenaar, die verheugd was weer in het ongestoorde bezit te zijn van zijnen schat, kon het niet gedoogen, dat de man op zijn ouden dag een kommervol bestaan zou moeten leiden. Hij stelde hem een som gelds ter hand, waardoor hij in de gelegenheid zou zijn, zich »in te kopen«, zooals het volk het noemde.

Niet lang meer bleef de Boutschieter op het dorp en toen hij hier en daar afscheid nam, verzuimde hij niet de drie jongens op te zoeken, die door het stoken van hun brandje en het verliezen van het jaartallenboekje, de aanleidende oorzaak waren van het verlaten der oude paden.

»Gods middelen zijn wonderbaar en Zijne wegen leiden ons soms door donkere diepten en in eenzame woestijnen, doch wanneer wij ons laten leiden, dan is de uitkomst zeker goed.«

Met dat woord nam hij afscheid om opgenomen te worden als verpleegde in een der stichtingen van de stad, waar hij eens als gevangene had geleefd. Zijn levensavond was als een landschap, dat door de liefelijke stralen der avondzonne ter ruste wordt gekust. Steeds sprak hij van zijn Heiland, Die in Zijn liefdevolle armen hem, den armen, verloren zondaar, had willen opnemen.
